

Handel, direktinvesteringar och tillväxt

Trender och tendenser

Regleringsbrevsuppdrag nr 4, 2006
Dnr 1-010-2006/0006

ITPS, Institutet för tillväxtpolitiska studier
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon 063 16 66 00
Telefax 063 16 66 01
E-post info@itps.se
www.itps.se
ISSN 1652-0483

För ytterligare information kontakta Anne-Christine Strandell
Telefon 08 456 67 28
E-post anne-christine.strandell@itps.se

Förord

Trender och tendenser utgör en del av ett regeringsuppdrag om handel, direktinvesteringar och tillväxt.

Syftet med denna rapport är att göra en framåtblickande analys av de utmaningar och möjligheter svenskt näringsliv ser ut att möta det kommande decenniet, med särskilda avsnitt om betydelsen av de tio nya EU-länderna samt nuvarande kandidatländer, respektive Kina och Indien. Analysen ska även omfatta de små och medelstora företagens internationalisering samt regionala variationer i Sverige.

Sveriges geografiska läge centralt i Östersjöområdet innebär stora möjligheter för svenska företag att öka sin tillväxt genom direktinvesteringar och handel i närområdet. Den största utmaningen är att klara fortsatt hård internationell konkurrens samt underlätta omställningen för individer och orter som drabbas av neddragningar och nedläggningar.

Rapporten har utarbetats av Anne-Christine Strandell, projektledare. I arbetet har också Markus Lindvert medverkat.

Östersund, mars 2007

Sture Öberg
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Bakgrund	9
1.1 Uppdraget	9
1.2 Metod	10
1.3 Avgränsning	10
1.4 Internationalisering och globalisering	10
1.5 Definitioner	11
1.6 Rapportens innehåll	12
2 Handel och direktinvesteringar kan bidra till tillväxt.....	13
2.1 Multinationella företag från låglöneländer	13
2.2 Ökat intresse för låglöneländer	15
2.3 Låga löner – låg produktivitet	18
2.4 BNI/capita ökar kraftigt i Tjeckien, Ungern och Estland	20
2.4.1 Tillväxten varierar i kinesiska regioner.....	21
2.4.2 Tillväxten varierar i indiska regioner	22
2.5 Löner ökar	23
2.6 Marknadens storlek varierar mycket	24
2.7 Stora behov av investeringar i infrastruktur	25
3 Direktinvesteringar	27
3.1 Företagsförvärv vanligare än nyetablering	27
3.1.1 Ingen skillnad i lönsamhet mellan förvärv och nyetablering.....	28
3.2 Förändring av anställda i världen	29
3.3 Nya medlemsländer i EU	32
3.3.1 Flest anställda i Polen	32
3.3.2 Estland.....	35
3.3.3 Få stora koncerner dominerar i Tjeckien	38
3.4 Kandidatländer	41
3.4.1 Svenska företag föredrar Rumänien.....	41
3.4.2 Bara tillverkning i Bulgarien	43
3.4.3 Turkiet stor marknad men låg närvaro.....	44
3.5 Kina och Indien	45
3.5.1 Svenska företag växer i Kina	45
3.5.2 Svenska företag minskar i Indien.....	48
3.6 Stora och växande branscher	52
3.6.1 Tjänsteföretagen växer internationellt.....	52
3.6.2 Tjänster ökar mest i Estland	53
3.6.3 Kraftig ökning av anställda i utlandsägda tjänsteföretag.....	54
3.6.4 Kunskapsintensiva verksamheter internationaliseras	56
3.7 Närområdet relativt viktigare för små företag	56
3.7.1 Småföretagen flest anställda i Polen och Estland.....	56
3.7.2 De medelstora företagen minskar i USA, Danmark och Storbritannien	57
3.7.3 De stora företagen stagnerar i USA och EU15.....	58
3.8 Nya konkurrenter i Sverige	61
3.8.2 Tillfälliga arbetstillstånd i Sverige.....	64
3.9 Internationella företag koncentrerade till storstäderna	66
3.10 Bakom rubrikerna	67

4	Handel	70
4.1	Svenska internationella företag svarar för handelsöverskottet	70
4.2	Kina - dramatisk ökning av världshandeln	72
4.3	Sveriges handel ökar med Kina	73
4.4	Exporten störst till USA, EU15 och Norge	74
4.4.1	Småföretagens export minskar i EU	74
4.4.2	Importen ökar från Polen, Kina och Estland	75
4.4.3	Medelstora företag exporterar mest till USA, Norge och Tyskland	76
4.4.4	Medelstora företag ökar importen från Tyskland, Italien och Norge.....	77
4.4.5	Stora företag ökar exporten till Nederländerna, Belgien och Italien	78
4.4.6	Stora företag ökar importen från Tyskland	79
4.5	Ökat överskott i tjänstehandeln	80
5	Möjligheter och utmaningar	82
5.1	Handel är ett komplement till direktinvesteringar	82
5.2	Marknadsmotiv även i låglöneländer	82
5.3	Företagsförvärv vanligare än nyetablering	83
5.4	Tjänsteföretagen växer mest internationellt	83
5.5	Närheten viktig för lokalisering	83
5.6	Småföretagen växer mest i Polen, Estland och Storbritannien	84
5.7	Konkurrensen ökar även på hemmaplan	85
5.8	Internationella företag är koncentrerade till storstäderna	85
5.9	Största möjligheten – växande efterfrågan i växande länder	85
5.10	Utmaningen är att klara omställningen	86
	Referenser	88

Sammanfattning

Trender och tendenser utgör en del av ett regeringsuppdrag om handel, direktinvesteringar och tillväxt.

Syftet med denna rapport är att göra en framåtblickande analys av de utmaningar och möjligheter svenskt näringsliv ser ut att möta det kommande decenniet, med särskilda avsnitt om betydelsen av de tio nya EU-länderna samt nuvarande kandidatländer, respektive Kina och Indien. Analysen ska även omfatta de små och medelstora företagens internationalisering samt regionala variationer i Sverige.

Svenska företag ökar sina direktinvesteringar i länder med hög tillväxt, vilket borde ge positiva effekter på svensk ekonomi. Däremot sker sedan lång tid tillbaka merparten av både direktinvesteringar i och handel med höglöneländer med lägre tillväxt såsom EU15 och USA. Det är svårt att bedöma om svenska företag till fullo har utnyttjat potentialen till växande efterfrågan i nya EU-länder, kandidatländer samt Kina och Indien. Troligtvis finns det stora möjligheter för företagen att få en ökad efterfrågan genom att investera i eller handla med snabbt växande länder. Flera sådana länder finns dessutom nära Sveriges gränser.

Direktinvesteringarna är störst och ökar mest i tjänstesektorn. Detta gäller i hela världen, samt för svenska företag i utlandet och utlandsägda företag i Sverige. Även svensk handel med tjänster har ökat. Tjänstesektorn har succesivt avreglerats och öppnats för direktinvesteringar. Däremot finns fortfarande både handelshinder och andra regler kvar som försvårar en internationalisering av tjänstesektorn.

Länderinriktningen på varuexporten är ungefär lika för alla företag i Sverige. Den stora skillnaden mellan små, medelstora och stora företag är länderinriktningen på importen. Små företag som är relativt mer beroende av Sveriges närområde ökar också sin import kraftigt från Polen, Kina och Estland, medan övriga företag importerar mer från EU15.

Nya konkurrenter investerar i Sverige, men hittills kommer merparten från höglöneländer. Däremot har prispressen även från sådana länder ökat, exempelvis genom direktinvesteringar i detaljhandel med livsmedel. Företag från låglöneländer ökar sina investeringar i Sverige och i andra höglöneländer. Även individer kommer till Sverige för att arbeta, men vanligen i mindre omfattning och tillfälligt.

Industrin har under lång tid varit utsatt för internationell konkurrens, medan tjänstesektorn varit mer skyddad från omvärlden. De största förändringarna framöver lär avse ökad internationell konkurrens inom tjänstesektorn. Detta kan få stora konsekvenser för nationella företag som inte har erfarenheter av internationella direktinvesteringar, utrikeshandel eller omvärldsbevakning. De internationella företagen, såväl svenska internationella som utlandsägda företag har flest anställda i storstadslänen. Största omfattningen av omlokaliseringar av produktion från Sverige till utlandet sker också i storstadslänen, mätt i absoluta tal av antal varslade. Det borde således vara möjligt för varslade att finna nya jobb. Om orter med få alternativa sysselsättningsmöjligheter inom pendlingsavstånd berörs, kan omlokaliseringar åtminstone på kort sikt skapa större problem för dem som berörs än i storstadsområdena.

1 Bakgrund

ITPS har fått ett uppdrag från regeringen att analysera handelns och direktinvesteringarnas betydelse för tillväxt och sysselsättning.

1.1 Uppdraget

Utredningen skall innehålla följande delar: En beskrivning av utvecklingen av svensk utrikeshandel och de multinationella företagens verksamhet i Sverige och utomlands det senaste decenniet. Analysen skall även omfatta de små och medelstora företagens internationalisering. Regionala variationer i Sverige skall belysas där så är relevant och möjligt.

Tonvikten i uppdraget skall vara en framåtblickande analys av de utmaningar och möjligheter svenskt näringsliv ser ut att möta det kommande decenniet, med särskilda avsnitt om betydelsen av de tio nya EU-länderna samt kandidatländer, respektive Kina och Indien. Nedan framgår vilka trender och tendenser som analyseras i denna rapport.

Trender:

- kraftig ökning av anställda i EU:s nya medlemsländer och Kina
- företagen växer gärna genom företagsförvärv
- allt fler små och medelstora företag internationaliseras
- tjänsteföretag, el- och byggbolag internationaliseras
- internationella företag koncentrerade till storstäderna
- motiv: stora och växande marknader fortfarande viktigare än låga löner
- ökad internationell konkurrens

Tendenser:

- industrin omlokaliserar produktion inom Sverige och till utlandet
- nya konkurrenter på hemmamarknaden
- kunskapsintensiva jobb internationaliseras
- låga löner – låg produktivitet

1.2 Metod

Merparten av analysen i denna rapport är deskriptiv och i stor utsträckning baserad på ITPS statistik: *Internationella företag* och *Individ- och företagsdatabasen*. Dessutom används andra sekundära källor för bedömning av betydelsen av nya EU-länder och kandidatländer samt Kina och Indien för svenska företags framtida möjligheter och utmaningar.

1.3 Avgränsning

Effekter på produktivitet och sysselsättning av multinationella företags direktinvesteringar och handel publiceras i en separat rapport. Denna studie fokuserar på trender och tendenser. Särskild analys av nya EU-länder och kandidatländer begränsas till de tre största länderna för svenska företag i respektive grupp av länder samt Kina och Indien, mätt i antal anställda.

1.4 Internationalisering och globalisering

Internationalisering är ett traditionellt uttryck för att företagen bedriver liknande verksamhet i utlandet som i hemlandet, vanligen genom export och import samt direktinvesteringar.

Globalisering är ett uttryck för nya och mera komplexa samband mellan handel och direktinvesteringar samt ett ökat beroende av prestationer mellan företag inom samma koncern lokaliserade i olika länder. Numera handlar globalisering av företagens olika aktiviteter mer om de ökande direktinvesteringarna. Motiven bakom denna trend är ökningen av företagsförvärv i USA och EU15 sedan 1990-talet.

Ökade direktinvesteringar är i många fall förknippade med internationell handel och behov av lokal närvaro. För produkter och processer som behöver anpassas till respektive marknad är det viktigt att vara lokaliserad nära kunden. Många tjänster, s.k. face-to-face, kan bara tillhandahållas genom direktinvesteringar, dvs. genom lokal närvaro. Däremot kan standardiserade tjänster som inte kräver fysisk kontakt mellan köpare och säljare ske genom handel, vanligen via telefon eller Internet. För tillverkande företag är direktinvesteringar ofta en följd av handel eller tvärtom. Direktinvesteringar kan också motiveras av ägarspecifika fördelar, dvs. behov att internalisera aktiviteter för att behålla kontrollen.

Orsaken till ökningen av företagsförvärv sedan 1990-talet har förändrats jämfört med tidigare år. Under 1980-talet var avregleringen av kapitalmarknaderna vanligaste drivkraften till global expansion. Sedan dess har flera andra drivkrafter tillkommit och blivit allt viktigare för global expansion.

Exempelvis har företagens egna strategier för expansion blivit allt viktigare drivkraft. Dessa strategier har fokuserat på att växa i storlek för att klara en ökad internationell konkurrens samt ökande kostnader för forskning och utveckling. Dessutom fortsätter trenden att koncentrera verksamheten till företagets kärnkompetens. Detta har lett till omstruktureringar för att effektivisera verksamheten globalt och allt högre frekvens av ägarförändringar och fragmentisering av produktionsprocessen. Ytterligare konsekvenser av dessa strategier är att konkurrensen ökat mellan olika enheter inom samma koncern. Teknisk utveckling inom telekommunikationer (främst kraftig ökning i användningen av mobiltelefoner och elektronisk post samt Internet) har också underlättat framväxten av globala investeringar. Även avregleringar och privatiseringar av statliga bolag har bidragit till ökade direktinvesteringar genom att flera branscher blivit tillgängliga för internationella investeringar. Exempelvis har avregleringar av elmarknader och telekommunikationer genererat omfattande direktinvesteringar över gränserna.

1.5 Definitioner

Internationella företag består av svenska internationella och utlandsägda företag i Sverige. Svenska internationella företag är de som har minst ett dotterbolag utomlands. Utlandsägda företag är de företag där ägare i utlandet innehar mer än 50 procent av röstvärdet. Nationella företag har inga dotterbolag utomlands, men kan importera och exportera. En vanlig synonym till internationella företag är multinationella företag eller transnationella företag.

Höglöneländer består i denna rapport av 22 OECD-länder: Australien, Belgien, Danmark, Finland, Grekland, Island, Irland, Italien, Japan, Kanada, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Nya Zeeland, Portugal, Schweiz, Spanien, Storbritannien, Tyskland, USA och Österrike. OECD har successivt utvidgats och består sedan 2003 av 30 medlemsländer. De länder som inte tillhör gruppen höglöneländer kallas i denna rapport för **låglöneländer**, trots att flera av dessa länder har en hög tillväxt och en ekonomisk utveckling som närmar sig de s.k. höglöneländerna.

Emerging markets är en engelsk benämning på **nya växande länder** såsom Kina, Indien, nya medlemsländer i Europeiska Unionen (EU) och kandidatländer som har en hög tillväxt. Även Hongkong (Kina), Korea, Singapore och Taiwan (tidigare kallade för NIC-länder, newly industrialised countries) räknas till nya växande länder. Flera av dessa senare länder kan redan konkurrera med många höglöneländer kvalitetsmässigt.

1.6 Rapportens innehåll

Efter introduktionen i detta kapitel ges i kapitel 2 information om snabbt växande låglöneländer, jämförelser mellan produktivitet och löner. Förändring av direktinvesteringar med avseende på länder och branscher analyseras i kapitel 3. I kapitel 4 behandlas olika länders andelar av världshandeln samt svenska företags handel med andra länder med avseende på företagens storlek. Slutligen diskuteras i kapitel 5 möjligheter och utmaningar för näringslivet i Sverige.

2 Handel och direktinvesteringar kan bidra till tillväxt

Frankel J. och Romer D. anser att det finns få övertygande bevis på vilka effekter handeln har på ett lands inkomst, trots omfattande forskning på området.¹ Den stora svårigheten tycks vara att en analys av sambanden mellan inkomst per person i olika länder och andelen export eller import av bruttonationalprodukten i regel leder till ett positivt samband, men att andra faktorer än handel kan vara viktigare för att förklara förändringar av inkomsterna. Problemet är att handelsandelarna är endogena. De har därför lagt till en geografisk aspekt och därefter gjort sin analys. Detta har resulterat i ett positivt samband mellan handel och produktivitet.

2.1 Multinationella företag från låglöneländer

Temat för UNCTAD:s *World Investment Report 2006* var direktinvesteringar från låglöneländer: "developing and transition economies gain ground as home countries".

Utvecklade länder inom triaden (EU, USA och Japan) dominerar fortfarande världens direktinvesteringar, men allt fler företag från låglöneländer ökar snabbt sin närvaro i både andra låglöneländer och i höglöneländer.

- Låglöneländer ökar sina utgående direktinvesteringar
- Hongkong (Kina) leder direktinvesteringarna bland låglöneländerna
- Flertalet av de största direktinvesteringarna var förvärv av företag i höglöneländer

Enligt UNCTAD:s lista över de 25 största transnationella företagen från låglöneländerna dominerar företag från Asien.

Bland de 25 icke-finansiella företag med högsta tillgångarna utomlands har här 10 företag rangordnats efter antal anställda utanför hemlandet. Därefter har antalet anställda i Sverige kompletterats med data från ITPS statistik Internationella företag.

Flertalet företag i tabell 1 kommer från tidigare låglöneländer med kraftig tillväxt och dessa företag är redan internationellt konkurrenskraftiga. Dessa länder kallades tidigare för NIC-länderna (newly industrialised countries): Hongkong

¹ Frankel Jeffrey A., Romer David. *Does Trade Cause Growth?* Artikel i *The American Economic Review*, Vol. 89, No. 3, June 1999, sidor 379-399.

(Kina), Taiwan, Singapore och Korea. Under 1980-talet användes istället begreppet emerging markets på engelska och tillväxtmarknader på svenska. I denna rapport används begreppet låglöneländer även för ovan nämnda länder för att förenkla jämförelsen med höglöneländer. Det är därför viktigt att förstå att vissa låglöneländer har nått en allt högre utvecklingsnivå än andra, trots att alla kallas låglöneländer.

Flextronics som övertagit verksamheter från Ericsson har flest anställda i Sverige. Näst störst är Hutchinson Whampoa som tillsammans med Investor investerar i Sverige för att öka sin marknadsposition inom mobiltelefoni (Operatören 3). LG Electronics och Samsung Electronics från Korea har betydligt färre anställda i Sverige, men har en större marknadsandel genom handel.

Tabell 1 Företag från låglöneländer rangordnade efter antal anställda utomlands 2004.

Rang- ordning	Namn	Hemland	Bransch	Antal	varav	Antal
				utomlands	antal anställda i Sverige	anställda Totalt
1	Hutchison Whampoa	Hongkong, Kina	Diverse	150 687	626	182 000
2	Hon Hai Precision	Taiwan	Elektronik	140 518	-	166 509
3	Flextronics	Singapore	Elektronik	89 858	1 116	92 000
4	Formosa Plastic Group	Taiwan	Kemikalier	61 626	-	82 380
5	Jardine Matheson	Hongkong, Kina	Diverse	57 895	-	110 000
6	LG Electronics	Korea	Elektronik	35 000	70	66 652
7	China Natio- nal Petroleum	Kina	Olja	22 000	-	1 167 129
8	Samsung Electronics	Korea	Elektronik	21 259	60	61 899
9	CITIC Group	Kina	Diverse	15 915	-	93 323
10	Telmex	Mexiko	Telekom- munika- tioner	15 616	-	76 386

Anm. Företagen är valda bland de 25 största i låglöneländerna efter tillgångar i utlandet.

Källa: UNCTAD, World Investment Report 2006, www.lge.com, bearbetning av ITPS.

Även fast höglöneländerna fortfarande svarar för merparten av direktinvesteringarna i världen, finns indikationer på att företag från låglöneländer och i synnerhet från de som har en kraftig tillväxt ökar sin närvaro internationellt. Men det har förekommit olika reaktioner från värdländerna. Några välkomnar dessa direktinvesteringar och ser det som nya möjligheter att få tillgång till kapital och nya kunskaper. Andra länder upplever denna typ av expansion som en hotbild och oroas av ökande konkurrens. I det senare fallet finns en risk att vissa länder vill skydda sitt näringsliv genom att vidta protektionistiska åtgärder.

Den totala stocken av direktinvesteringar har ökat från Asien och minskat från Latinamerika sedan 1990-talet. Hongkong (Kina) har de största direktinvesteringstillgångarna utomlands. Omfattande direktinvesteringar har också gjorts av företag som registrerats i s.k. skatteparadis. Av de senare kommer största direktinvesteringarna från brittiska Virgin Islands.

Tabell 2 De tio största låglöneländerna rangordnade efter utgående stockar av direktinvesteringar 2005, miljarder USD.

Rangordning	Land	Miljarder USD
1	Hongkong (Kina)	470
2	Virgin Islands	123
4	Singapore	111
5	Taiwan	97
6	Brasilien	72
7	Kina	46
8	Malaysia	44
9	Sydafrika	39
10	Korea	36
	Övriga låglöneländer	1520

Anm. Värdet på stockar av direktinvesteringar baseras på centralbankernas betalningsbalansstatistik.

Källa: UNCTAD (2006).

2.2 Ökat intresse för låglöneländer

Direktinvesteringarna började öka igen under 2005. Enligt privat statistik var värdet på fusioner och förvärv första halvåret 2006 tillbaka på samma nivå som toppåret 2000. Låglöneländernas andel av förvärv och fusioner² har ökat från 4 till 13 procent i värde och från 5 till 17 procent i antal affärer mellan 1987 och 2005. Men börsföretagens omfattande likviditet och pessimism om den globala ekonomin kan enligt konsultföretaget ATKearny³ motverka fortsatt

² Thomson Financial Corporation.

³ ATKearny, FDI Confidence Index, Global Business Policy Council, 2005, Volume 8.

ökning av internationella investeringar. Även UNCTAD anser det svårt att bedöma den framtida omfattningen av direktinvesteringar, bland annat på grund av höga energipriser. Orsaken att företagen vill behålla pengarna i kassan är främst behov att stärka balansräkningen för att klara sämre tider, begränsat utbud av investeringsobjekt och krav på utdelning från aktieägarna.

I Sverige var riskkapitalbolagen (s.k. equity funds) mycket aktiva att köpa och sälja bolag under 2005 och 2006, vilket ledde till en mängd ägarförändringar inklusive ändrad nationalitet på bolagen. Exempelvis blev en av de största utlandsägda koncernerna svenskägd när EQT köpte ISS.

Låglöneländer och i synnerhet (emerging markets) nya växande marknader, har blivit de mest attraktiva för lokalisering av direktinvesteringar. Kina och Indien ligger i topp. USA har förlorat sin topposition till en tredjeplats på investerarnas lista över attraktiva länder, men är ju fortfarande intressant. Västeuropa, bortsett från Storbritannien, har påverkats mest av konkurrensen från låglöneländer. Det är investerare i industriföretag som visar den starkaste nedprioriteringen av Västra Europa och istället ökar intresset att investera i Kina, Indien, Brasilien, Ryssland, Polen och Mexiko. De nya medlemsländerna i EU anses vara ännu attraktivare lokalisering än EU15 av företagsledare i stora multinationella företag. Polen, Ryssland, Turkiet, Baltikum och Tjeckien anses allt intressantare av investerare och rangordnades bland de tio bästa länderna. Även intresset för Rumänien och Turkiet har ökat, medan EU15, Brasilien och Mexiko värderas lägre än tidigare. Tyskland, Nederländerna och Sverige svarade tillsammans för 95 procent av de minskade direktinvesteringsflödena till EU15 under 2004. Detta kan förklaras av desinvesteringar, återbetalning av lån till moderbolagen i andra länder samt låg tillväxt.

Multinationella företag som tillverkar teleprodukter är särskilt benägna att investera i de nya EU- respektive kandidatländerna. Avregleringar och en växande efterfrågan bidrar till det ökande intresset. Inom denna bransch rangordnas nämnda länder i följande ordning: 1. Polen, 2. Ungern, 4. Baltikum, 5. Tjeckien, 7. Slovakien, 9. Turkiet och 15. Kroatien.⁴ Detta visar också på ökade möjligheter till mer kunskapsintensiva investeringar i dessa länder. Även investeringar i forskning och utveckling (FoU) planeras i denna region och i Asien de närmaste tre åren (2005 + 3). Viktigaste motiven till lokalisering av investeringar i FoU är: lägre utvecklingskostnader, tillgång på kompetent arbetskraft och skydd för intellektuella rättigheter, exempelvis tillämpning av patentskydd. Kvalitet på forskning vid universitet och institut liksom en god IT-infrastruktur anser de stora multinationella företagen också vara viktigt för FoU-investeringar.

⁴ Se även tabellen över antalet Internetanvändare och mobiltelefonabonnemang 2005.

Outsourcing eller omlokalisering av olika företagsfunktioner beräknas fortsätta att öka. Det är främst IT-tjänster såsom telefonväxlar och kundtjänst som företagsledarna planerar att öka mest, före tillverkning och andra företagstjänster. Ökningen av investeringar i FoU beräknas inte bli lika kraftig som tidigare nämnda tjänster.

FDI Confidence Index

Åttonde undersökningen av investeringsintresset hos företagsledare i världens 1 000 största företag. Här kallade för multinationella företag.

Synpunkterna avser de 68 länder som erhåller 90 procent av direktinvesteringarna i världen

Värderingarna av länder görs på en tregradig skala från lågt förtroende till högt förtroende

Faktorer bakom investeringarna undersöks också

Källa: ATKearny.

I tabell 3 redovisas de attraktivaste investeringsländerna enligt ATKearnys undersökning av 1 000 stora multinationella företag i världen. Där redovisas dessutom svenska företags största etableringsländer mätt i antal anställda 2004. Svenska företag är redan etablerade i flera länder som betraktas som de attraktivaste investeringsländerna framöver. Den stora skillnaden mellan de största multinationella företagens visioner och svenska etableringar, är att svenska företag i större utsträckning har en omfattande verksamhet i mindre länder. Vidare har svenska företag många anställda i grannländerna: Finland, Norge, Danmark, Estland, Litauen och Lettland.

En likhet mellan stora multinationella företag i världen och svenska företag är att inga har omfattande investeringar i eller handel med Indien som rangordnats på andra plats efter Kina. Däremot har Kina attraherat många utländska investeringar och dessutom kraftigt ökat sin andel av världshandeln.

Tabell 3 Rangordning av de mest intressanta investeringsländerna 2005 respektive svenska koncerners största etableringsländer mätt i antal anställda 2004.

Rangordning 2005 resp. 2004	Attraktivaste investeringsländerna	Svenska koncerners största etableringsländer
1	Kina	USA
2	Indien	Tyskland
3	USA	Frankrike
4	Storbritannien	Storbritannien
5	Polen	Finland
6	Ryssland	Danmark
7	Brasilien	Norge
8	Australien	Spanien
9	Tyskland	Polen
10	Hongkong, Kina	Italien
11	Ungern	Kina
12	Tjeckien	Nederländerna
13	Turkiet	Brasilien
14	Frankrike	Belgien
15	Japan	Kanada
16	Mexiko	Tjeckien
17	Spanien	Estland
18	Singapore	Mexiko
19	Italien	Indien
20	Thailand	Australien
21	Kanada	Litauen
22	Dubai	Portugal
23	Sydkorea	Lettland
24	Centralasien	Österrike
25	Rumänien	Schweiz

Anm. Länder i fet stil är de som överensstämmer med de attraktivaste investeringsländerna.

Källa: ATKearny, FDI Confidence Index 2005. ITPS, Internationella företag.

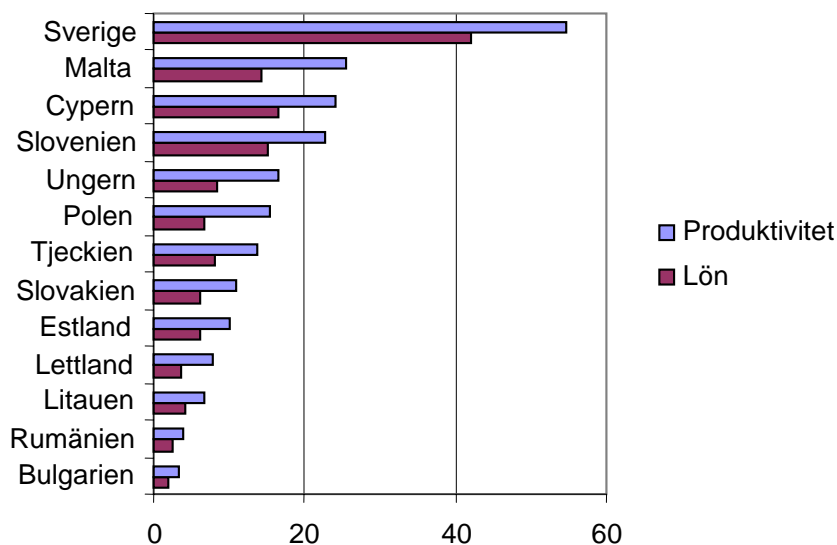
2.3 Låga löner – låg produktivitet

Multinationella företag i Sverige och andra ”höglöneländer” söker vanligen att stärka sin marknadsposition på stora och växande marknader. Men i samband med ökande internationell priskonkurrens har intresset ökat för att minska kostnaderna genom etableringar i ”låglöneländer”. Ett kostnadsmotiv är vanligast vid omlokalisering och outsourcing till länder där löner är betydligt lägre än i hemlandet. Detta gäller i huvudsak arbetsintensiva och mer standardiserade

verksamheter. Däremot är det inte enbart lägre kostnader som attraherar investeringar, utan också tillgång på välutbildad arbetskraft. Vanligen ställs högre krav på kompetens i mer avancerad produktion, speciellt för kunskapsintensiva och kundnära tjänster.

I figuren nedan framgår att låg lönekostnad har ett samband med låg produktivitet. De länder som har lägsta lönekostnaden i genomsnitt har också den lägsta produktiviteten. I Slovenien, Ungern, Polen, Slovakien, Rumänien, Tjeckien och Sverige svarar tillverkningsindustrin för mer än 30 procent av näringslivets förädlingsvärde (exklusive finansiella företag), vilket var en högre andel än för EU25 i genomsnitt 2003.

Figur 1 Förädlingsvärde per anställd och genomsnittlig lönekostnad i tillverkningsindustrin, tusen euro 2003.

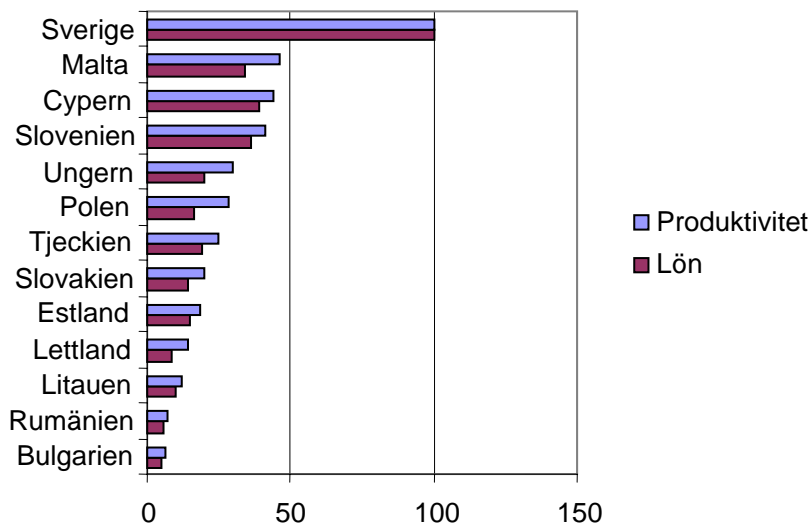


Anm. Statistik publicerad av Eurostat finns endast för Rumänien och Bulgarien bland kandidatländerna. Värden för Malta och Sverige avser 2002.

Källa: Eurostat, *Statistics in Focus - Industry, trade and services*, 2/3/2006.

I de länder som blev medlemmar i EU 2004 samt i kandidatländerna Rumänien och Bulgarien är både löner och produktivitet i tillverkningsindustrin i genomsnitt mindre än hälften av Sveriges. Malta har högst andel av Sveriges produktivitet (47 procent) och Cypern högst andel av Sveriges löner (39 procent), medan Bulgarien har lägst andel av både produktivitet och löner (6 respektive 5 procent).

Figur 2 Några länders andel av Sveriges förädlingsvärde per anställd och löner i tillverkningsindustrin 2003. Procent.



Anm. Statistik publicerad av Eurostat finns endast för Rumänien och Bulgarien bland kandidatländerna. Värden för Malta och Sverige avser 2002.

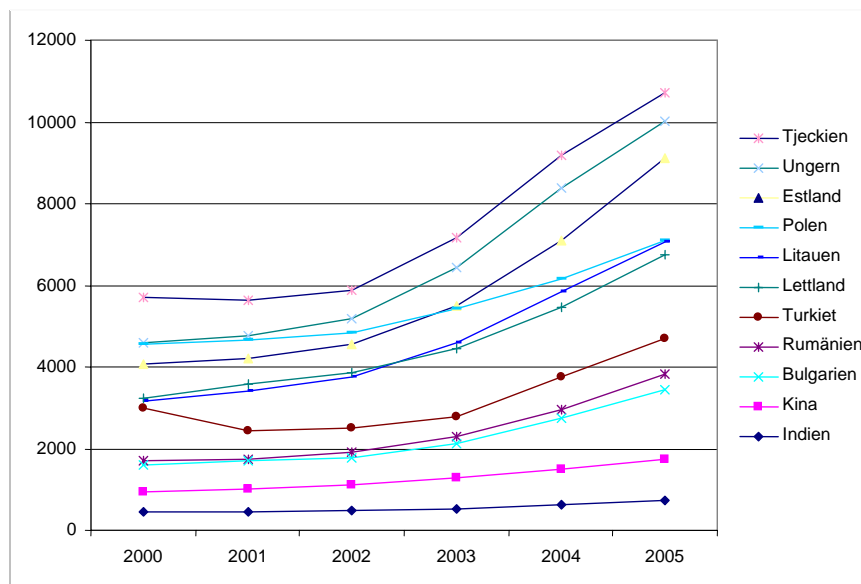
Källa: Eurostat, *Statistics in Focus - Industry, trade and services*, 23/2006.

2.4 BNI/capita ökar kraftigt i Tjeckien, Ungern och Estland

Bruttonationalinkomsten per capita (BNI/capita) är störst och ökar kraftigast i Tjeckien, Ungern och Estland bland de länder som specialstuderas i denna rapport. De länder där svenska företag hade färre än 1 000 anställda 2004 ingår inte i jämförelsen.⁵ År 2005 hade de tre snabbast växande länderna en BNI/capita motsvarande 10 710, 10 030 respektive 9 100 USD i löpande priser. De kraftigaste ökningarna har skett sedan 2002. Indien och Kina hade lägst BNI/capita, 720 respektive 1 740 USD. Hongkong som tillhör Kina hade en betydligt högre BNI/capita (27 670 USD) än övriga länder i figuren nedan. Motsvarande kan också gälla andra tillväxtområden i Kina och Indien. Eftersom dessa länder har en omfattande fattigdom, är det svårt att göra en rättvis jämförelse med mindre länder som har en jämnare fördelning av inkomster. Sveriges BNI/capita uppgick till 41 060 USD, vilket var högre än genomsnittet för höginkomstländerna inom OECD, vars BNI/capita var 36 715 USD.

⁵ Följande länder har hittills varit av liten betydelse för svenska direktinvesteringar: Cypern, Slovenien, Malta, Kroatien, Slovakien och Makedonien. Dessa länder har rangordnats efter BNI/capita 2005 i denna fotnot.

Figur 3 BNI/capita i ett urval länder, USD löpande priser.



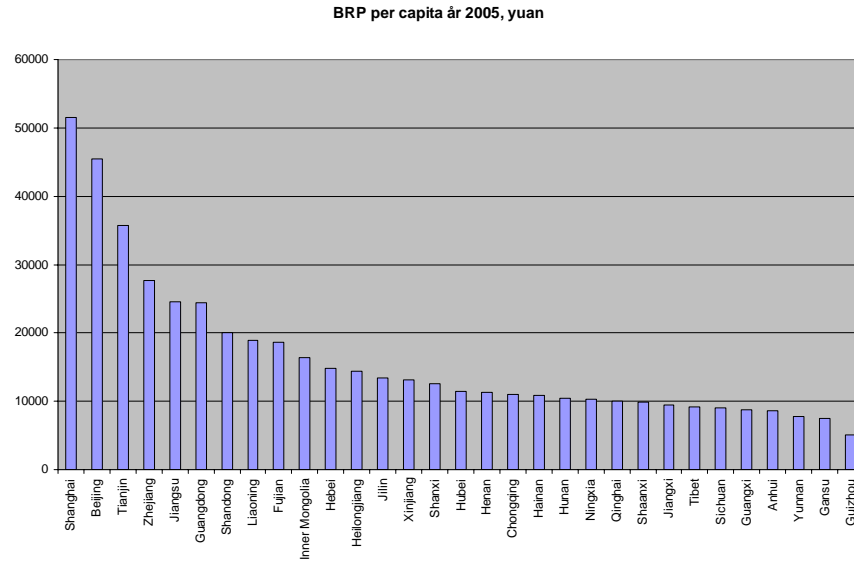
Anm. Sveriges BNI/capita 2005 uppgick till 41 060 USD. Genomsnittet för höginkomstländer i OECD var 36 715 USD. Följande länder av liten betydelse för svenska direktinvesteringar redovisas inte i figuren: Cypern, Slovenien, Malta, Kroatien, Slovakien och Makedonien.

Källa: Världsbanken, Indikatorer, bearbetat av ITPS.

2.4.1 Tillväxten varierar i kinesiska regioner

Som nämnts tidigare är det inte rättvisande att jämföra bruttonationalinkomst per capita mellan hela Kina och övriga länder på grund av landets storlek och varierande inkomster i olika regioner. Vissa regioner har dessutom betydligt fler invånare än andra länder i denna rapport. Skillnaden i bruttoregionalprodukt (BRP) per capita skiljer sig ca 10 gånger mellan den rikaste regionen Shanghai och den fattigaste Guizhou. Dessutom är befolkningen 18 respektive 37 miljoner invånare i dessa två regioner mycket större än i många länder som ingår i denna rapport. I Kina är också köpkraften spridd på ett stort geografiskt område, även om många finns i de viktigaste storstadsområdena såsom Shanghai och Beijing. Detta innebär svårigheter för företag som satsar på konsumentmarknaden att klara exempelvis logistiken. Svenska banker och detaljhandelsföretag har hittills inte investerat i Kina i samma utsträckning som i Sveriges grannländer, exempelvis Estland, Lettland och Litauen. Franska Carrefour samt amerikanska och brittiska banker har däremot etablerat verksamheter i Kina.

Figur 4 Tillväxten i kinesiska regioner mätt som BRP per capita i CNY 2005.



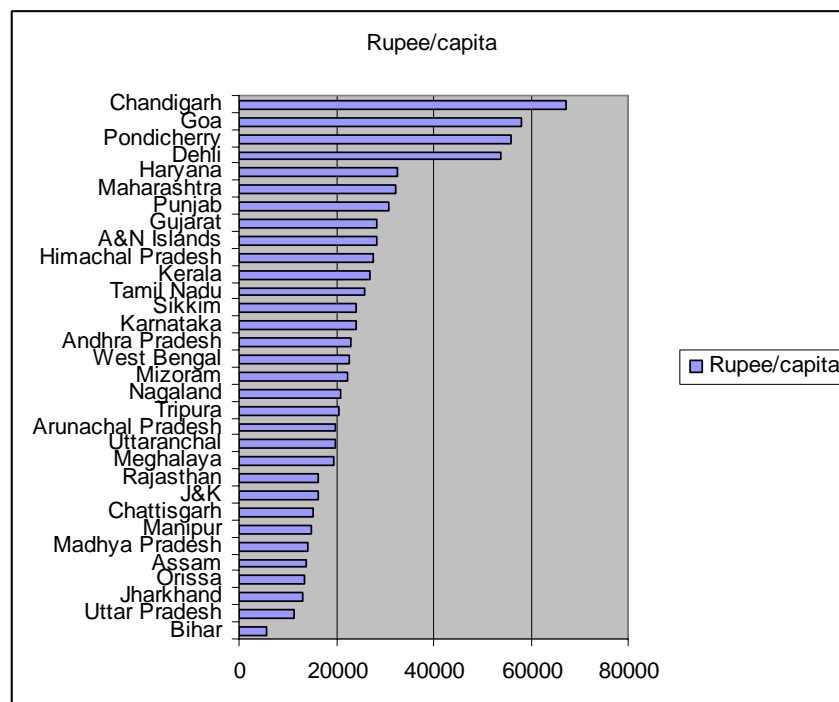
Anm. 100 kinesiska Yuan (CNY) motsvarade 95,15 svenska kronor 2007-03-07.

Källa: China Statistical Yearbook 2006, tabell 3-9.

2.4.2 Tillväxten varierar i indiska regioner

Liksom i Kina varierar tillväxten i olika regioner. Skillnaden i netto regionalprodukt per capita (NRP) i Indien är mer än 11 gånger högre i Chandigarh än i fattigaste regionen Bihar.

Figur 5 Tillväxten i indiska regioner mätt som netto regionalprodukt (NRP) per capita i Rupee och löpande priser budgetåret 2004-2005.



Anm. 100 indiska Rupee motsvarade 17,12 svenska kronor i mars 2007. Uppgifterna för Nagaland, Mizoram och A&N Islands avser budgetåret 2002-2003 och Tripura 2003-2004.

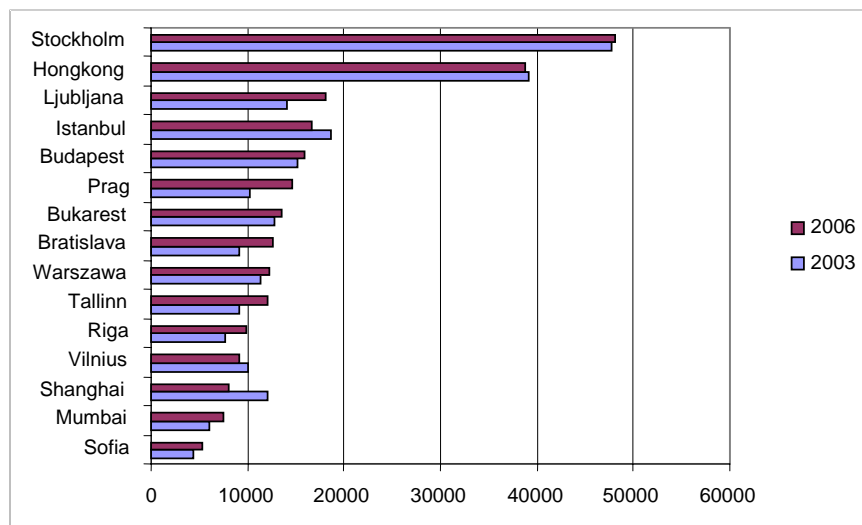
Källa: Central Statistical Organisation i Indien, baserad på uppgifter från respektive stats regering.

2.5 Löner ökar

Strävan efter lägre produktionskostnader har bidragit till ett ökat intresse att investera i länder med låga löner⁶, särskilt inom tillverkningsindustrin. I många nya snabbt växande länder ökar lönekostnaderna och skillnaden mellan höglöne- och låglöneländer kommer på längre sikt att minska. I Shanghai, Vilnius, Istanbul och Hongkong minskade lönerna för ingenjörer mellan 2003 och 2006. Däremot var även 2006 löneskillnaderna stora för ingenjörer mellan Stockholm och övriga städer i figuren nedan. I övriga huvudstäder i Norden var lönerna högre än i Stockholm. Ökade löner leder också till ökad köpkraft hos fler personer i befolkningen. Detta kan gynna de svenska företag som etablerar verksamhet i eller bedriver handel med de nya växande länderna.

⁶ Lön används här synonymt med bruttolöns.

Figur 6 Bruttoinkomst för ingenjörer 2003 och 2006 i USD per år.



Anm. Med bruttoinkomst avses lön inklusive ersättningar och sociala utgifter före skatt. Inkomsten avser en ingenjör i elektronikindustrin med universitetsexamen och minst fem års yrkeserfarenhet, ca 35 år, gift med två barn. I Norden var lönerna högst i Oslo (74 000 USD/år), följt av Köpenhamn (72 000 USD/år) och Helsingfors (55 800 USD/år).

Källa: UBS, Prices and Earnings, bearbetad av ITPS.

2.6 Marknadens storlek varierar mycket

Stora och växande marknader har under lång tid varit viktigaste motiven till att företagen etablerar verksamhet utanför det egna landet. Antalet invånare i ett land är ett sätt att mäta marknadens storlek alternativt framtida marknadspotential.

Kina med 1,3 och Indien med 1,1 miljarder invånare är oerhört stora länder, men en stor del av dessa länders invånare är mycket fattiga. Detta innebär att det är en liten andel av befolkningen som har någon betydande köpkraft. De minsta länderna i denna rapport är Malta och Cypern med 0,4 respektive 0,8 miljoner invånare.

Tillväxten mätt som procentuell årlig ökning av bruttonationalprodukten (BNP) används vanligen för att mäta växande marknader. Ökningen bland länderna i tabell 4 var 2005 högst i Lettland (10,19), följt av Kina (9,9) och Estland (9,78) enligt Världsbanken. Lägst tillväxt hade Malta, Polen och Slovenien.

En kraftig tillväxt i genomsnitt är inte ett tillräckligt mått på tänkbar efterfrågan av olika typer av varor och tjänster utan snarast en indikation på ökad köpkraft i genomsnitt. För att bedöma en sådan efterfrågan, krävs mer detaljerade analyser än vad som är möjligt att göra inom ramen för denna rapport.

Tabell 4 Antalet invånare 2005 i miljoner personer och årlig procentuell tillväxt i BNP.

Land	Miljoner invånare	Tillväxt %
Asien		
Kina	1305	9,9
Indien	1080	8,53
Hongkong, Kina	6,9	7,27
Nya EU 2004		
Polen	38,2	3,24
Tjeckien	10,2	5,95
Ungern	10,1	4,14
Slovakien	5,4	6,02
Litauen	3,4	7,31
Lettland	2,3	10,19
Slovenien	2	3,87
Estland	1,3	9,78
Cypern	0,8	3,7*
Malta	0,4	2,49
Kandidatländer		
Turkiet	72,6	7,38
Rumänien	21,6	4,1
Bulgarien	7,7	5,5
Kroatien	4,4	4,2
Makedonien	2	3,96

Anm. Bulgarien och Rumänien är medlemmar i EU från 2007-01-01. Tillväxt avser årlig procentuell förändring av bruttonationalprodukten (BNP). * Cypern 2004. Sveriges BNP ökade med 2,7 procent.

Källa: Världsbanken.

2.7 Stora behov av investeringar i infrastruktur

Det finns stora behov av olika investeringar i infrastruktur i de länder som blev medlemmar i EU 2004, kandidatländerna samt Kina och Indien. För EU-länderna finns finansiering via strukturfonderna och för kandidatländerna inom PHARE-programmet. Investeringsbehoven avser vägar, transporter, energi, vatten och avlopp samt IT-infrastruktur.

Infrastruktur såsom användning av Internet och mobiltelefoner har ökat snabbt sedan början av 1990-talet och i synnerhet i de nya EU-länderna. Där uppgick antalet Internetanvändare till mellan en fjärdedel och hälften av 100 invånare. Antalet mobiltelefonabonnemang har ökat ännu mer, mellan 60 och mer än 100 per 100 invånare. Kina har betydligt fler Internetanvändare och mobiltelefonabonnemang än Indien. Gemensamt för alla nämnda länder är att mobiltelefoner är vanligare än fasta telefoner och att Internet inte har samma omfattning som mobiltelefoner.

Utvecklingen av IT-infrastrukturen bidrar till ökade möjligheter för direktinvesteringar och handel.

Tabell 5 Antal internetanvändare och mobilabonnemang 2005.

Land	Internet per 100 invånare	Mobiler per 100 invånare
Sverige	75,46	93,31
Asien		
Hongkong, Kina	50,08	123,47
Kina	8,44	29,9
Indien	5,44	8,16
Nya EU 2004		
Slovenien	55,41	89,44
Estland	51,92	108,75
Tjeckien	49,97	115,22
Slovakien	46,29	84,07
Lettland	44,65	81,13
Cypern	36,93	86,09
Litauen	35,67	127,1
Malta	31,73	80,79
Ungern	29,71	92,3
Polen	25,95	75,7
Kandidatländer		
Kroatien	31,88	65,55
Turkiet	21,86	59,58
Rumänien	20,76	61,51
Bulgarien	20,6	80,83
Makedonien	7,86	62,01

Källa: www.itu.int.

3 Direktinvesteringar

Direktinvesteringarna har ökat kraftigt och förvärv av existerande företag inom EU15 och USA utgör en stor del av förklaringen. Det verkar också som att särskilt stora förvärv av börsnoterade företag har ett nära samband med konjunkturerna. Exempelvis nådde värdet på förvärv en toppnivå i västvärlden 2000. Därefter minskade aktiviteten att köpa och sälja stora företag. År 2006 noterades åter värden på förvärv i samma nivå som 2000. Detta tyder på ett samband mellan förvärv och högkonjunktur.

3.1 Företagsförvärv vanligare än nyetablering

- Förvärv och fusioner bidrar främst till ökade direktinvesteringar
- Ökande börskurser, låga räntor och god tillgång till kapital underlättar finansiering av stora förvärv
- Riskkapitalbolag, s.k. private equity funds har bidragit till ökade köp och försäljningar av företag

Trenden att företag hellre växer genom förvärv av existerande företag än genom etablering av en helt ny verksamhet verkar fortsätta. Detta gäller både i världen och i Sverige. Vidare sker direktinvesteringar främst genom förvärv av existerande företag.

ITPS undersöker årligen hur företag blir utlandsägda, dvs. deras etableringsformer. Under 2004 var 53 procent av alla utlandsägda företag i Sverige utlandsägda på grund av förvärv, 26 procent nyetablering, 2 procent fusion och 4 procent av annan orsak.⁷ Även mätt i antal anställda dominerade förvärv som etableringsform, både totalt sett och per bransch. Enda undantagen var fiske och detaljhandel där något fler vara anställda i nyetablerade företag än i förvärvade företag.

⁷ Motsvarande siffror för 2005: Förvärv 50 procent, nyetablering 28 procent, fusion 2 procent och övrigt 5 procent. Uppgift saknades för 15 procent av företagen.

Tabell 6 Antal anställda i utlandsägda företag efter etableringsform 2004.

Bransch	Förvärv	Nyetablering	Fusion	Övrigt	Summa
Jord-, skogsbruk, fiske	308	23	594	20	945
Utvinning	1 034	21	2	30	1 087
Industri	165 738	11 428	36 730	11 561	225 457
El, gas m.m.	6 381	33	0	668	7 082
Bygg	12 619	2 725	5 915	1 607	22 866
Tjänster	183 969	46 848	5 218	43 287	279 322
Totalt	370 049	61 083	48 459	57 180	536 771

Anm. I övrigt ingår också 19 924 anställda i företag där uppgift om etableringsform saknas.

Källa: ITPS, Internationella företag.

3.1.1 Ingen skillnad i lönsamhet mellan förvärv och nyetablering

Claes Friberg och Gustav Lovén skrev en uppsats på masternivån 2006 med hjälp av ITPS statistik över utlandsägda företag⁸. Detta är troligtvis den första "objektiva" analys som gjorts av skillnader mellan olika etableringsformer och långsiktig lönsamhet.

Utgångspunkten för analysen var data över 3 208 utlandsägda företag i ITPS statistik som kompletterats med finansiella data från SCB. Därefter avgränsades studien till de etableringar som gjorts under åren 1996-1999 och lönsamheten till fem år efter respektive etablering. Avkastning på eget respektive totalt kapital användes som lönsamhetsmått. Dessutom beräknades försäljningsökning och produktivitetstillväxt (förädlingsvärde per anställd) efter femårsperioden. Effekter på sysselsättningen har inte analyserats i ovanstående studie.

Resultatet av analysen visar att det inte finns några belägg för skillnader i lönsamhet, försäljningsökning eller produktivitet mellan nyetablering och förvärv fem år efter etableringen. Detta resultat stämmer inte med vissa tidigare analyser. En förklaring till detta kan vara att denna analys baserats på "objektiva" mått (årsredovisningar), medan andra studier utgått från subjektiva mått (bedömningar av företagsledare). Även tidsperspektivet kan påverka utfallet. Många tidigare studier har avsett kortare tider.

⁸ Friberg C., Lovén G. Entry Mode Strategy and the Effect of National Culture on Foreign Subsidiary Performance. Masteruppsats vid Handelshögskolan 2005-06-08.

På lång sikt är det möjligt att andra företagsspecifika faktorer och strategier är viktigare än på vilket sätt ett företag går in på en ny marknad. Resultatet från ovanstående analys indikerar att marknaden fungerar och att det inte finns någon anledning att politiskt försöka påverka företagets val av etableringsformer. För mer information hänvisas till författarnas uppsats.

3.2 Förändring av anställda i världen

Under perioden 1996 till 2004 ökade antalet anställda i svenska koncerners dotterbolag utomlands mest i de länder som blev medlemmar i EU 2004 (EU10), Kina och i EU:s kandidatländer⁹, Merparten av alla anställda i svenska dotterbolag utomlands finns sedan länge i EU15 och USA. Även svensk utrikeshandel dominerar med dessa regioner. Däremot har antalet anställda i svenska koncerner varit i stort sett oförändrat i EU15 från 2001 och från 2002 i USA. Sedan 2002 har antalet anställda ökat mest i nya medlemsländer i EU, Kina och EU:s kandidatländer. Samtidigt har svenska koncerner minskat antalet anställda i Indien.

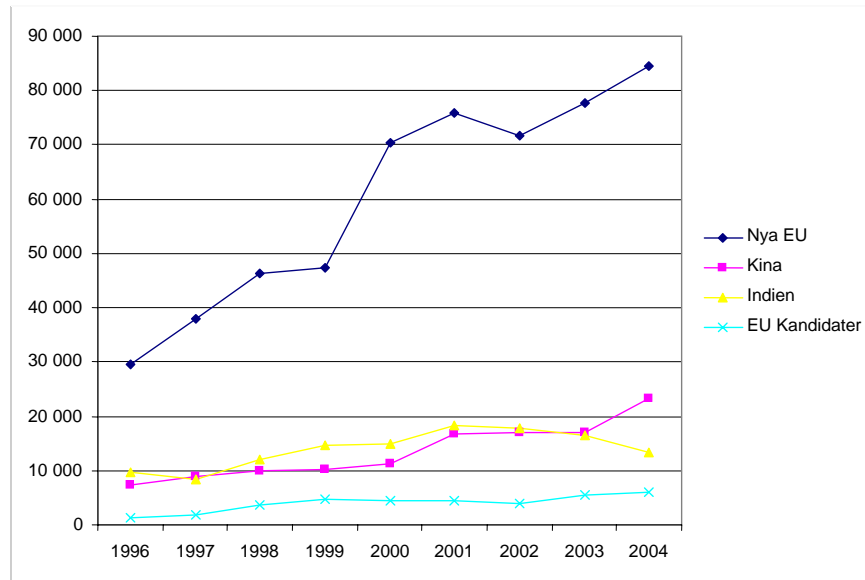
Ökningen av antalet anställda i låglöneländer har fått stor uppmärksamhet i debatten om företagsflytt, men kunskaper saknas om varför och vilka typer av verksamheter som svenska företag bedriver där. Därför görs här en mer detaljerad genomgång av svenska företags verksamhet i följande länder: Polen, Estland, Tjeckien, Rumänien, Bulgarien, Turkiet, Kina och Indien. Kraftigaste procentuella ökningen har ägt rum i kandidatländerna, men antalet anställda i dessa länder ligger fortfarande på en mycket låg nivå jämfört med övriga länder i denna jämförelse. Däremot har antalet anställda i absoluta tal ökat mest och nått högst nivå i de länder som blev medlemmar i EU 2004. Antalet anställda i dotterbolag till svenska koncerner är betydligt fler i Kina och Indien än i kandidatländerna.

Svenska koncerner har främst omlokalisert verksamhet från Sverige till Polen, Kina, Estland, Litauen och Ungern under 2005.¹⁰ Men även i dessa länder har de ökat sin närvaro på grund av marknadsmotiv. Det är främst företag med färre än 50 anställda i Sverige som på grund av kostnadsmotiv flyttat till länder med lägre löner.

⁹ Bulgarien och Rumänien är medlemmar i EU sedan 20070101, men redovisas i denna rapport bland kandidatländerna eftersom tillgänglig statistik avser perioden före medlemskapet.

¹⁰ ITPS (2006 e), Mediebevakning av omstruktureringar i näringslivet.

Figur 7 Förändring av antalet anställda i svenska koncerner 1996-2004.



Anm. Kandidatländer: Bulgarien, Kroatien, Makedonien, Rumänien och Turkiet. Nya EU-länder: Cypern, Estland, Lettland, Litauen, Malta, Polen, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern.

Källa: ITPS, Internationella företag.

De länder som blev medlemmar i europeiska unionen (EU) 2004 har attraherat mest investeringar från Sverige, med undantag av Cypern, Slovenien, Slovakien och Malta. Omfattningen av investeringarna mäts här i antal anställda per land enligt ITPS statistik internationella företag.

Svenska koncerner hade sammanlagt nästan 85 000 anställda i EU:s nya medlemsländer 2004. I dessa länder hade de flest anställda i Polen följt av Tjeckien och Estland. ITPS har därför valt att närmare studera vilka svenska företag som investerar i dessa tre länder. Särskilt beskrivs företagens bransch och storlek.

Tabell 7 Antal anställda i svenska koncerners dotterbolag i nya EU-länder.

Land	1996	2003	2004
Polen	8 824	28 595	29 486
Tjeckien	2 778	13 201	14 942
Estland	7 401	12 252	14 232
Litauen	848	6 868	9 120
Lettland	2 510	8 087	8 614
Ungern	7 094	7 063	6 659
Malta	34	287	877
Slovakien	620	1 173	457
Slovenien	159	81	188
Cypern	46	21	16
Summa	30 314	77 628	84 591

Anm. Med nya EU-länder avses de som blev medlemmar i EU 2004. Slovenien blev medlem i EMU 2007. De länder där svenska koncerner har flest anställda är markerat med fet stil.

Källa: ITPS, Internationella företag.

I kandidatländerna har svenska koncerner flest anställda i Rumänien, Bulgarien och Turkiet. Därför kommer dessa tre länder att studeras mer i detalj.

Tabell 8 Antal anställda i svenska koncerners dotterbolag i kandidatländer.

Land	1996	2003	2004
Rumänien	156	2 583	3 075
Bulgarien	70	1 635	1 619
Turkiet	934	1 189	1 160
Kroatien	27	96	122
Makedonien	4	26	25
Summa	1 191	5 529	6 001

Anm. Rumänien och Bulgarien tillhörde kandidatländerna 2004, men blev medlemmar i EU 2007. De länder där svenska koncerner har flest anställda är markerat med fet stil.

Källa: ITPS, Internationella företag.

Svenska koncerner har som nämnts vuxit mest i EU:s nya medlemsländer och i Kina. Men deras verksamhet är fortfarande störst i EU15 och USA. I tabellen nedan framgår också att antalet anställda har blivit betydligt större i Kina än i Indien. Detta beror främst på att verksamheterna vuxit i Kina och minskat i Indien. År 2003 fanns ungefär lika många anställda i Kina och Indien. De svenska koncernerna hade 2004 fler anställda i Brasilien, Kanada och Mexiko än i Indien.

Tabell 9 Antal anställda i svenska koncerners dotterbolag i övriga större länder.

Land	1996	2003	2004
EU 15	338 706	438 460	437 120
USA	86 643	213 947	202 548
Kina	7 315	17 123	23 165
Brasilien	19 564	14 468	17 156
Kanada	8 253	15 002	16 110
Mexiko	6 708	13 376	13 947
Indien	9 553	16 515	13 330
Övriga länder	128 861	227 545	230 259
Totalt utomlands	605 603	956 436	953 635

Anm. Större länder avser de länder där svenska koncerner hade minst 10 000 anställda 2004.

Källa: ITPS, Internationella företag.

3.3 Nya medlemsländer i EU

Svenska koncerner hade nästan 70 procent av alla sina anställda i Polen, Tjeckien och Estland av de länder som blev medlemmar i EU 2004.

3.3.1 Flest anställda i Polen

I de nya medlemsländerna har svenska koncerner flest anställda i Polen. Stora förvärv av Securitas och Vattenfall bidrog till att Polen hamnade bland de tio största etableringsländerna för svenska koncerner. Totalt hade svenska koncerner 29 486 anställda i Polen 2004. Samma år var Polen också svenska internationella koncerners nionde största importland. Skanska, Vattenfall och Securitas har flest anställda i Polen, mer än 3 000 anställda vardera. Andra stora svenska investerare var Volvo, Nordstjärnan, Nordea och NIBE med drygt 1 000 anställda vardera.

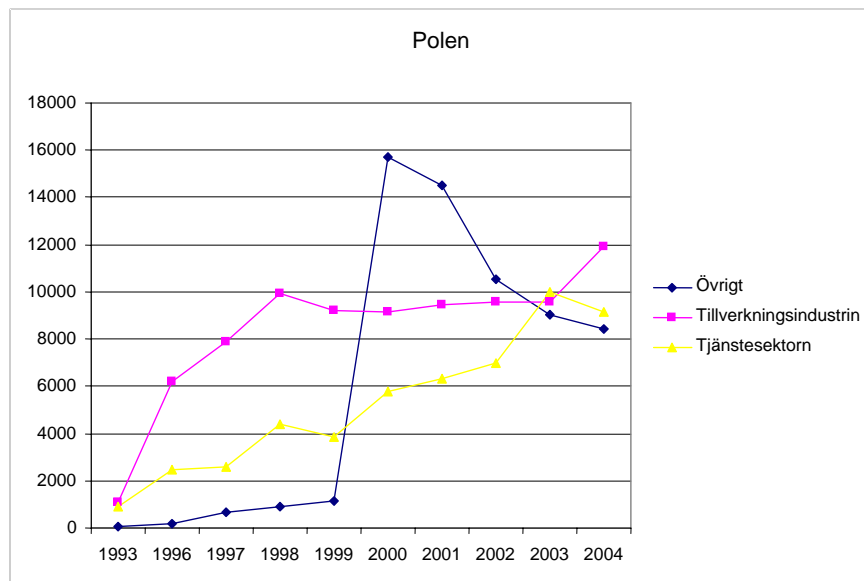
I Polen är många svenska små och medelstora koncerner verksamma. Av totalt 140 svenska koncerner som hade anställda i Polen hade 28 koncerner färre än 50 anställda i Sverige, 25 koncerner mellan 50 och 249 anställda och 87 koncerner hade fler än 250 anställda i Sverige 2004.¹¹

¹¹ ITPS delar in svenska internationella koncerner i storleksklass efter antalet anställda totalt i koncernen i publicerade statistikrapporter över svenskägda koncerner med verksamhet i utlandet, dvs. både i Sverige och utlandet. I annan statistik och i denna rapport baseras storleksklassen enbart på antal anställda i Sverige. I

Tillverkning ökar igen

Antalet anställda i svenska industrikoncerner ökade kraftigt under perioden 1993 till 1998 och har sedan varit i stort sett oförändrat fram till 2003. År 2004 ökade antalet anställda i tillverkningsindustrin, medan antalet anställda i tjänsteföretag och övriga näringar minskade.

Figur 8 Förändring av antalet anställda i Polen efter sektorer 1993-2004.



Anm. Kategorin övrigt består av elförsörjning och byggverksamhet.

Källa: ITPS, Internationella företag.

Mest byggverksamhet i Polen

Byggverksamhet är den största branschen mätt i antal anställda, följt av företagstjänster och elförsörjning. Vid en översiktlig analys av vilka branscher som har flest anställda framkommer att minst hälften av alla anställda i Polen finns i svenska koncerner som etablerat sig där på grund av ett marknadsmotiv. Kostnadsmotiv är vanligast vid neddragningar i Sverige och omlokalisering till låglöneländer.

Polen finns flera exempel på företag som har färre än 50 anställda i Sverige och brukar definieras som små. Men flera av dessa företag har betydligt fler anställda utomlands och definieras därför som medelstora eller stora koncerner när hänsyn tas till hela koncernens storlek.

Samtliga svenska tillverkare av textil och kläder har betydligt fler anställda i Polen än i Sverige. Även i partihandel, företagstjänster, tillverkning av gummi och plast, samt motorfordon finns exempel på företag som har fler anställda i Polen än i Sverige. Detta kan tyda på att de flyttat merparten av sin verksamhet från Sverige till Polen, men behållit någon eller några affärsfunktioner i Sverige.

Tabell 10 Antal anställda i Polen och totalt samt andel anställda i Polen av alla anställda i dessa koncerner efter bransch 2004.

Bransch	Antal anställda i Polen	Antal anställda totalt	Andel anställda i Polen %
Bygg	5 050	88 013	6
Företagstjänster	4 502	214 481	2
Elförsörjning	3 309	33 017	10
Motorfordon	2 815	115 661	2
Maskiner	2 716	169 988	2
Partihandel	2 611	26 905	10
Gummi, plast	1 411	25 038	6
Bank	1 100	58 638	2
Övrigt	5 972	344 617	2
Summa	29 486	1 076 358	3

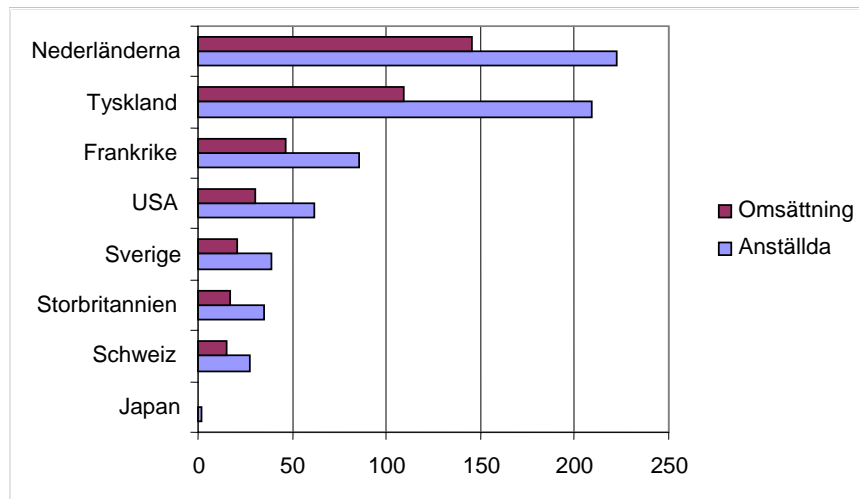
Anm. I tabellen redovisas branscher där svenska företag sammanlagt hade minst 1 000 anställda i Polen. Branschen definieras efter huvudsaklig verksamhet i Sverige. I kategorin övrigt har antalet anställda i andra branscher summerats. De tre största branscherna i kategorin övrigt är tillverkning av metaller, livsmedel, massa och papper.

Källa: ITPS, Internationella företag.

Nederländerna största investerare i Polen

Enligt polsk statistik var Nederländerna största investerare i Polen 2004, mätt i omsättning och antal anställda. Tyskland var näst största och Frankrike tredje största investerarland. Sverige var femte största investerarland samma år. Det kan finnas en överskattning av Nederländerna som största land eftersom statistiken avser närmaste direkta ägare och inte yttersta ägare. Enligt en opublicerad studie från Eurostat framgår att nämnda definition överskattar Nederländerna och underskattar Japan och USA som ägarländer i EU, eftersom det är vanligt att etablera ett holdingbolag i Nederländerna.

Figur 9 Största investerare i Polen 2004. Omsättning i miljarder PLN och anställda i tusental.



Anm. 100 polska NewZloty motsvarade 248,49 svenska kronor 2007-03-15. Omsättning och antal anställda kan vara överskattade för Nederländerna, eftersom data saknas om yttersta ägare i polsk statistik. Om nämnda värden är överskattade är vanligen värden för USA och Japan underskattade.

Källa: Polens statistikbyrå.

3.3.2 Estland

I Estland hade 91 svenska koncerner drygt 14 000 anställda 2004. Små svenska koncerner hade flest anställda i Estland bland EU:s nya medlemsstater. Men flertalet var anställda i dotterbolag till stora svenska koncerner.

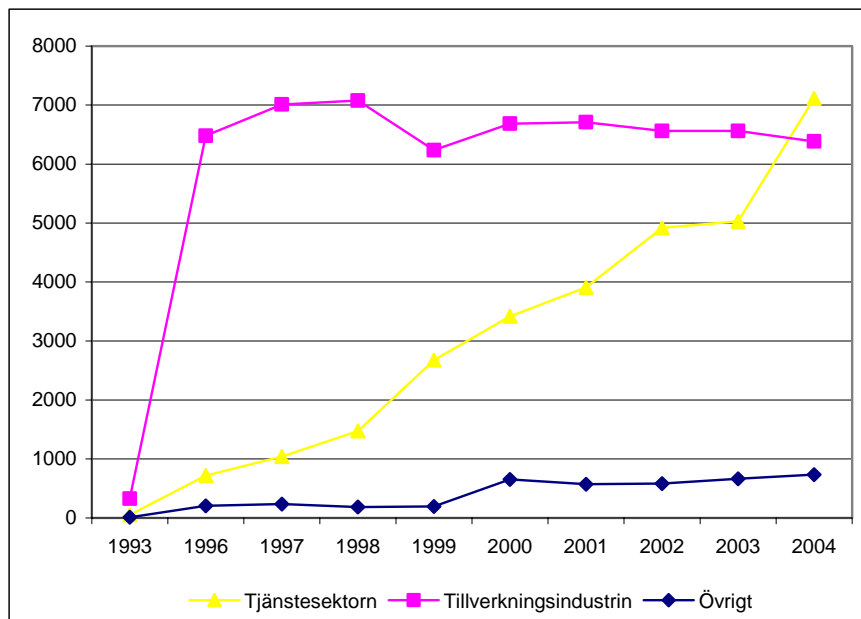
Från bryggeri till bank

Antalet anställda i svenska tjänstekoncerner har ökat kontinuerligt sedan 1993 och var största sektor i Estland för svenska koncerner 2004, mätt i antal anställda. Största ökningen i tillverkningsindustrin ägde rum mellan 1993 och 1996. Därefter har antalet anställda i industriföretag varit relativt stabilt.

År 1993 bedrev 16 svenska koncerner verksamhet i Estland. De hade tillsammans 389 anställda. Största branschen då var bryggeriverksamhet med 199 anställda. Svenska investeringar började med Baltic Beverages Holding (Pripps) som köpte ett bryggeri i Estland 1991. Merparten av övriga koncerner hade då 10 eller färre anställda. Den stora ökningen mellan 1993 och 1996 berodde främst på att Borås Wäfveri köpte ett stort textilföretag i Narva med knappt 5 000 anställda. Detta bidrog till att textiltillverkning blev största bransch för svenska koncerner i Estland. Antalet anställda i textiltillverkningen hade minskat med 1 000 anställda 2004 och ökningen

under 2000-talet berodde främst på stora förvärv av banker. SEB, Swedbank och Nordea hade sammanlagt drygt 4 000 anställda i Estland 2004. Därmed blev bank största bransch för svenska koncerner.

Figur 10 Förändring av antalet anställda i Estland efter sektorer 1993-2004.



Anm. Kategorin övrigt består främst av byggverksamhet.

Källa: ITPS, Internationella företag.

År 2004 hade svenska koncerner flest anställda i banker (tjänstesektorn) samt tillverkning av textil och kläder (tillverkningsindustrin) i Estland. Inom textil och konfektion bedrevs den relativt mest omfattande verksamheten i Estland, 83 procent av alla anställda i världen. Denna bransch har också präglats av omfattande omstruktureringar och neddragningar i Sverige. Borås Wäfveri hade i princip bara företagsledning och design kvar i Sverige 2006, en minskning från 5 000 till ca 50 anställda i Sverige. Ökande konkurrens från andra låglöneländer såsom Kina kan framöver också påverka textilproduktion i Estland negativt.

Tabell 11 Antal anställda i Estland och totalt samt andel anställda i Estland av alla anställda i dessa koncerner efter bransch 2004.

Bransch	Antal anställda i	Antal anställda	Andel anställda i
	Estland	totalt	Estland %
Bank	4 110	66 118	6
Textil, kläder	4 027	4 855	83
Partihandel	1 667	24 360	7
Företagstjänster	944	217 838	0,4
Övrigt	3 484	378 251	2
Summa	14 232	691 422	2

Anm. I tabellen redovisas branscher där svenska företag sammanlagt har ca 1 000 anställda eller fler i Estland. Branscherna definieras efter huvudsaklig verksamhet i Sverige. I kategorin övrigt har antalet anställda i andra branscher summerats. De tre största branscherna i kategorin övrigt är tillverkning av metaller, gummi och plast, samt byggverksamhet.

Källa: ITPS, Internationella företag.

Sverige stor investerare i Estland

Enligt betalningsbalansstatistik från Estlands centralbank, Eesti Pank, svarade svenska företag för de största direktinvesteringarna i Estland (4,8 miljarder EEK)¹² under första kvartalet 2006. Därefter följde Finland (1,2 miljarder EEK) och Norge (0,6 miljarder EEK). Merparten av direktinvesteringarna avsåg finansiella verksamheter. Övriga branscher med stora utländska direktinvesteringar var fastigheter och företagstjänster, parti- och detaljhandel samt transporter, post- och telekommunikationer.

Det svenska konsultföretaget Sweco är ett exempel på expansion inom företagstjänster i Estland. Sweco växer även i Sverige och andra nya EU-länder.

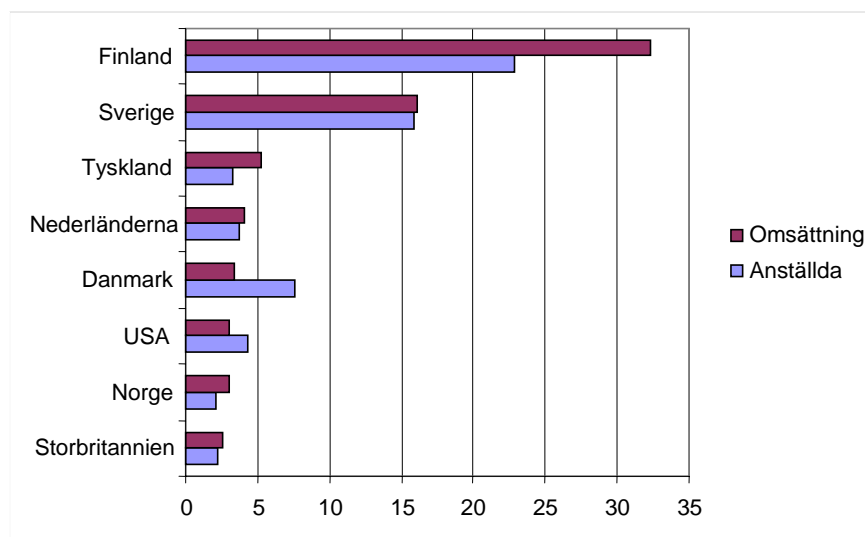
Några fakta om Sweco

Sweco hade 3 626 anställda och en omsättning på 3372 miljoner kronor 2005. Företaget är verksamt i mer än 60 länder, men flertalet egna bolag finns i Norden, Estland, Litauen Bulgarien och Ryssland. Verksamheten avser kvalificerade konsulttjänster inom teknik, miljö och arkitektur. Sweco har blivit marknadsledande i Estland och Litauen genom att fusionera med liknande bolag i dessa länder. Företaget anser att tillväxtpotentialen är enorm i de nya EU-länderna. I växande länder finns stora behov att investera i infrastruktur. Finansieringsmöjligheterna har dessutom förbättrats i de nya EU-länderna, bland annat genom strukturfondsmedel. Största problemet är att hitta personal.

¹² 100 estniska Kroon motsvarade 60,92 svenska kronor 2007-03-15.

Enligt officiell statistik från Estland var Finland största investerare både mätt i omsättning och antal anställda 2003. Sverige var då näst största investerare. Betalningsbalansstatistiken enligt ovan är inte jämförbar med statistik avseende omfattningen på företagens aktiviteter. Direktinvesteringarna mäter finansiella transaktioner som sker över nationella gränser och inte den finansiering som görs lokalt. Däremot har betalningsbalansstatistiken aktuellare siffror och kan därmed ge en indikation på förändringar.

Figur 11 De största investerarländerna i Estland efter omsättning i miljarder EEK och anställda i tusental 2003.



Anm. Figuren omfattar företag med minst 20 anställda i Estland. 100 estniska Kroon (EEK) motsvarade 60, 92 svenska kronor 2007-03-15. Omsättning och antal anställda kan vara överskattade för Nederländerna, eftersom data saknas om yttersta ägare i estnisk statistik. Om nämnda värden är överskattade är vanligen värden för USA och Japan underskattade.

Källa: Estlands statistikbyrå.

3.3.3 Få stora koncerner dominerar i Tjeckien

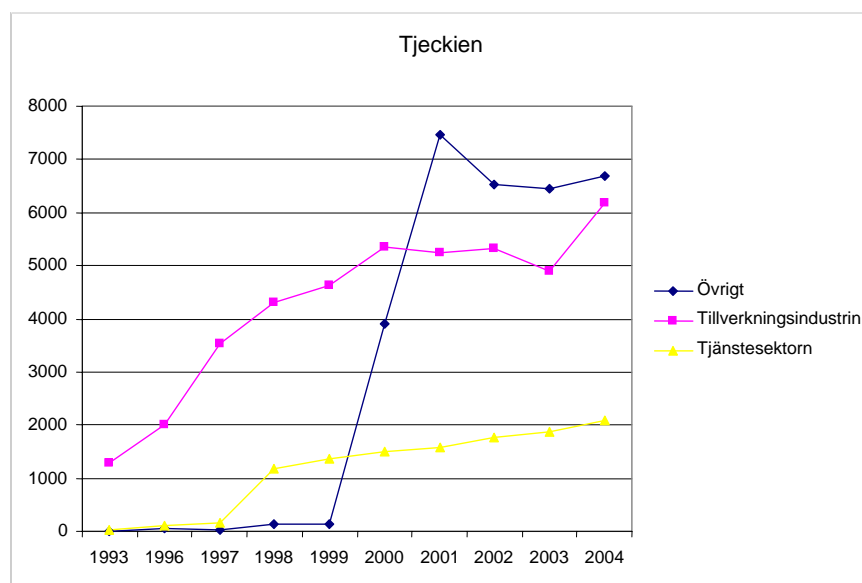
I Tjeckien är det några få stora svenska internationella koncerner som har många anställda. Flertalet svenska koncerner har färre än 50 anställda i detta land. Svenska koncerner hade tillsammans 14 942 anställda i Tjeckien år 2004. Skanska dominerade med närmare 7 000 anställda följt av Securitas med knappt 2 000 anställda. Andra stora investerare var SCA och Ericsson med knappt 1 000 anställda vardera. Nästan 70 procent av alla anställda i svenska koncerner i Tjeckien fanns i de fyra ovan nämnda koncernerna. Branschinriktningen tyder på att svenska koncerner främst etablerat sig i Tjeckien på grund av marknadsmotiv.

Av totalt 52 svenska koncerner hade tre koncerner färre än 50 anställda i Sverige och 10 koncerner hade mellan 50 och 249 anställda i Sverige. Det är således främst stora svenska koncerner som investerat i Tjeckien.

Kraftigast ökning i byggverksamhet

Antalet anställda har ökat kraftigast i byggverksamhet. Ökningen ägde rum mellan 1999 och 2000. I tillverkningsindustrin har antalet anställda ökat i stort sett kontinuerligt sedan 1993 och i tjänstesektorn sedan 1997.

Figur 12 Förändring av antalet anställda i Tjeckien efter sektorer 1993-2004.



Anm. Kategorin övrigt består främst av byggverksamhet.

Källa: ITPS, Internationella företag.

Mest byggverksamhet i Tjeckien

Byggverksamhet är den största branschen mätt i antal anställda. Även inom säkerhetstjänster, tillverkning av massa och papper samt teleprodukter har svenska koncerner fler än 1 000 anställda i Tjeckien. Flertalet dotterbolag tillhör stora tillverkande industrikoncerner i Sverige, men har bara ett fåtal anställda vardera i Tjeckien. Detta tyder på att verksamheten där i huvudsak avser service, försäljnings- eller representationskontor.

Tabell 12 Antal anställda i Tjeckien och totalt samt andel anställda i Tjeckien av alla anställda i dessa koncerner efter bransch 2004.

Bransch	Antal anställda i Tjeckien	Antal anställda totalt	Andel i Tjeckien %
Bygg	6 686	53 803	12
Metaller	2 196	79 805	3
Företagstjänster	1 654	209 182	1
Maskiner	1 473	154 613	1
Massa, papper	1 102	56 118	2
Övrigt	1 831	278 853	1
Summa	14 942	832 374	2

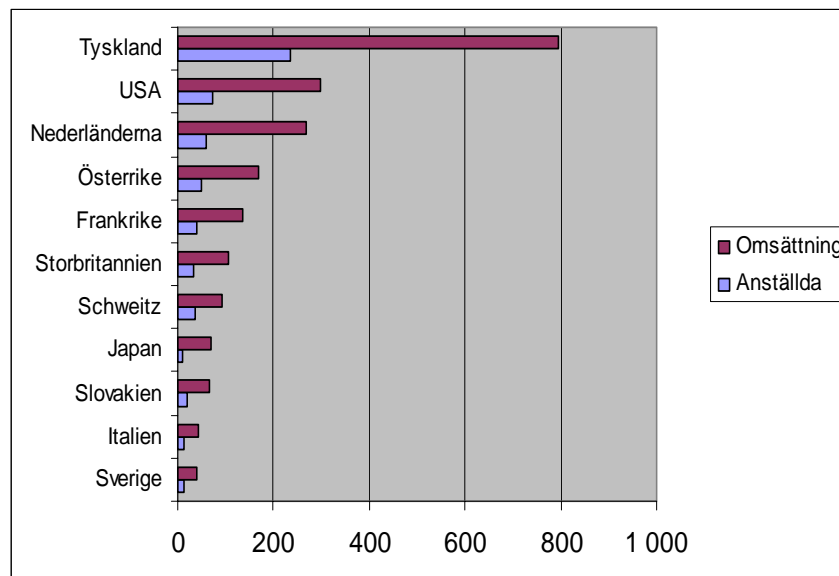
Anm. I tabellen redovisas branscher där svenska företag sammanlagt har minst 1 000 anställda i Tjeckien. Branschen definieras efter huvudsaklig verksamhet i Sverige. I kategorin övrigt har antalet anställda i andra branscher summerats. De tre största branscherna i kategorin övrigt är tillverkning av gummi och plast, motorfordon och partihandel.

Källa: ITPS, Internationella företag

Tyskland största investerare i Tjeckien

Tyskland är i särklass största utländska investerare i Tjeckien, både mätt i omsättning och anställda 2003. Tysklands betydelse kan bero på geografisk närhet och kulturella likheter, bland annat språk. USA som är näst största investerare i Tjeckien är största investerare i flertalet EU-länder.

Figur 13 De största investerarländerna i Tjeckien efter omsättning och anställda i Tjeckien, miljarder CZK respektive anställda i tusental 2003.



Anm. 100 tjeckiska Koruna (CZK) motsvarade 34,12 svenska kronor 2007-03-15. Omsättning och antal anställda kan vara överskattade för Nederländerna, eftersom data saknas om yttersta ägare i tjeckisk statistik. Om nämnda värden är överskattade är vanligen värden för USA och Japan underskattade.

Källa: Tjeckiens statistikbyrå, utlandsägda företag enligt statistik utvecklad inom PHARE-programmet.

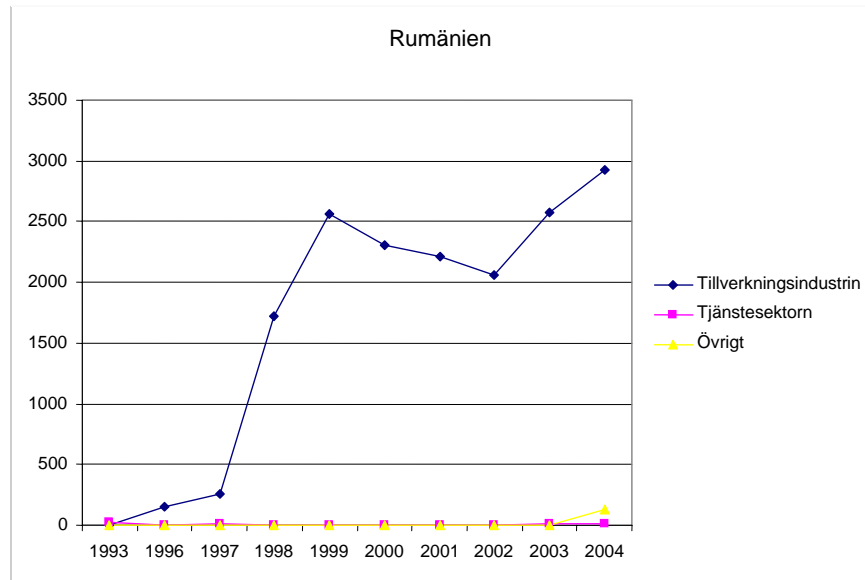
3.4 Kandidatländer

I kandidatländerna hade svenska koncerner flest anställda i Rumänien och Bulgarien 2004, dvs. i de länder som blev medlemmar i EU januari 2007. Turkiet som är en betydligt större marknad än Rumänien och Bulgarien attraherade få direktinvesteringar från Sverige.

3.4.1 Svenska företag föredrar Rumänien

Ungefär hälften av alla anställda i svenska dotterbolag i kandidatländerna fanns i Rumänien 2004, drygt 3 000 anställda av totalt 6 000. Mellan 1997 och 1999 ökade antalet anställda kraftigt. Därefter minskade antalet anställda och ökade igen 2003. Svenska företag bedriver i huvudsak tillverkning i Rumänien. Av totalt 15 svenska koncerner är det endast två (Electrolux och Assa Abloy) som har ca 1 000 anställda vardera i landet. Övriga koncerner har mellan 3 till drygt 100 anställda vardera.

Figur 14 Förändring av antalet anställda i Rumänien efter olika sektorer 1993-2004.



Anm. Övrigt består främst av byggverksamhet.

Källa: ITPS, Internationella företag.

Tillverkning dominerar i Rumänien

Svenska koncerner hade flest anställda i Rumänien inom tillverkning av maskiner och metaller, samt en mer begränsad verksamhet inom tillverkning av motorfordon och byggverksamhet 2004.

Tabell 13 Antal anställda i Rumänien, totalt och andel anställda i Rumänien av alla anställda i dessa koncerner efter bransch 2004.

Bransch	Antal anställda i Rumänien	Andel i Rumänien %
Maskiner	1567	1
Metaller	1072	2
Övrigt	436	0,3
Summa	3075	1

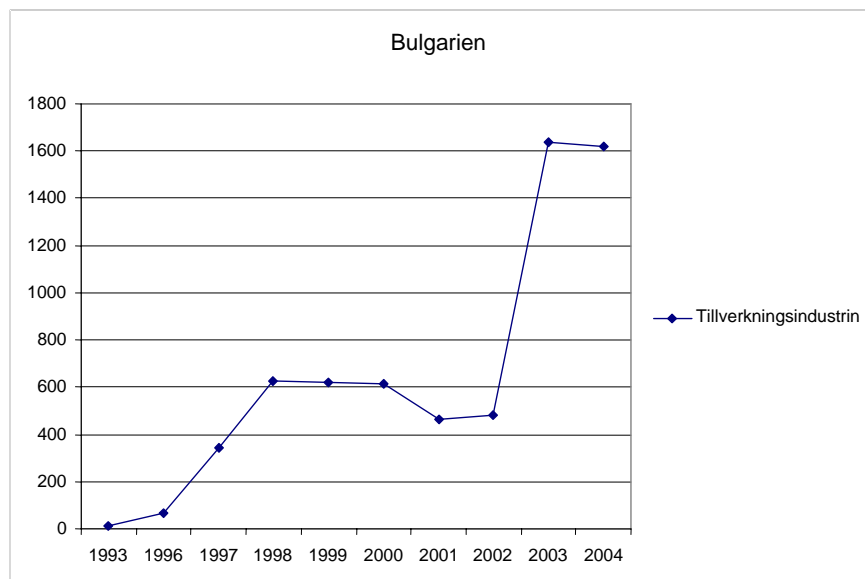
Anm. Övrigt avser främst tillverkning av motorfordon samt byggverksamhet. Branscherna definieras efter huvudsaklig verksamhet i Sverige.

Källa: ITPS, Internationella företag.

3.4.2 Bara tillverkning i Bulgarien

Få svenska företag har upptäckt Bulgarien. År 2004 fanns 9 svenska koncerner med sammanlagt 1 600 anställda i landet. Endast SKF hade ca 1 000 anställda där. Flertalet koncerner hade mellan 10 och 40 anställda i Bulgarien. Det är bara stora koncerner som har verksamhet i Bulgarien.

Figur 15 Förändring av antalet anställda i svenska dotterbolag i Bulgarien.



Källa: ITPS, Internationella företag.

Svenska koncerner hade 2004 flest anställda i branscherna: tillverkning av maskiner, elektronik och tobak. Inom elektronik hade svenska koncerner en relativt omfattande verksamhet, 39 procent av alla anställda i världen fanns i Bulgarien.

Tabell 14 Antal anställda i svenska koncerners dotterbolag i Bulgarien, totalt och andel av alla anställda i dessa koncerner 2004.

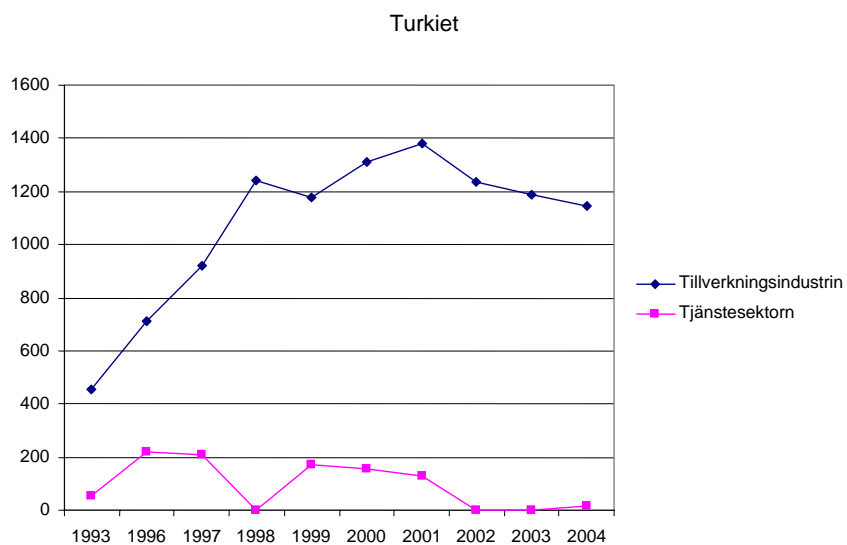
Bransch	Anställda i Bulgarien	Anställda totalt	Andel i Bulgarien
Maskiner	1 102	120 284	0,9
Elektronik	329	837	39,3
Tobak	107	15 039	0,7
Övrigt	81	189 291	0,04
Summa	1 619	325 451	0,5

Källa: ITPS, Internationella företag.

3.4.3 Turkiet stor marknad men låg närvaro

Turkiet är ett stort land med nästan 73 miljoner invånare och det borde finnas en potential för svenska företag att öka sina marknadsandelar där. Enligt ITPS statistik var det endast 15 svenska koncerner med sammanlagt 1 200 anställda som bedrev verksamhet i Turkiet 2004. Av dessa koncerner var det bara en som hade färre än 50 anställda i Sverige. Liksom i övriga kandidatländer är det främst stora svenska företag inom industrin som dominerar.

Figur 16 Förändring av antalet anställda i svenska dotterbolag i Turkiet 1993-2004.



Källa: ITPS, Internationella företag.

I Turkiet har svenska koncerner flest anställda inom tillverkning av maskiner följt av teleprodukter och tobak. Högst andel anställda i Turkiet har koncerner som tillverkar tobak, gummi och plast samt teleprodukter.

Tabell 15 Antal anställda i Turkiet, totalt och andel anställda i Turkiet av alla anställda i dessa koncerner efter bransch 2004.

Bransch	Antal anställda i	Antal anställda	Andel i Turkiet
	Turkiet	totalt	%
Maskiner	269	153 054	0,2
Teleprodukter	248	51 742	0,5
Tobak	180	15 039	1,2
Motorfordon	168	78 196	0,2
Gummi, plast	164	22 643	0,7
Övrigt	131	63 099	0,2
Summa	1 160	383 773	0,3

Källa: ITPS, Internationella företag.

3.5 Kina och Indien

Kina och Indien anses som de attraktivaste investeringsländerna, men det är bara i Kina som direktinvesteringarna ökat kraftigt. Båda länderna har en stor potential för framtida efterfrågan och särskilt i de snabbast växande regionerna. Det finns emellertid ett antal riskfaktorer som kan påverka den ekonomiska utvecklingen, exempelvis miljökatastrofer, politiska konflikter, epidemier, sociala spänningar.

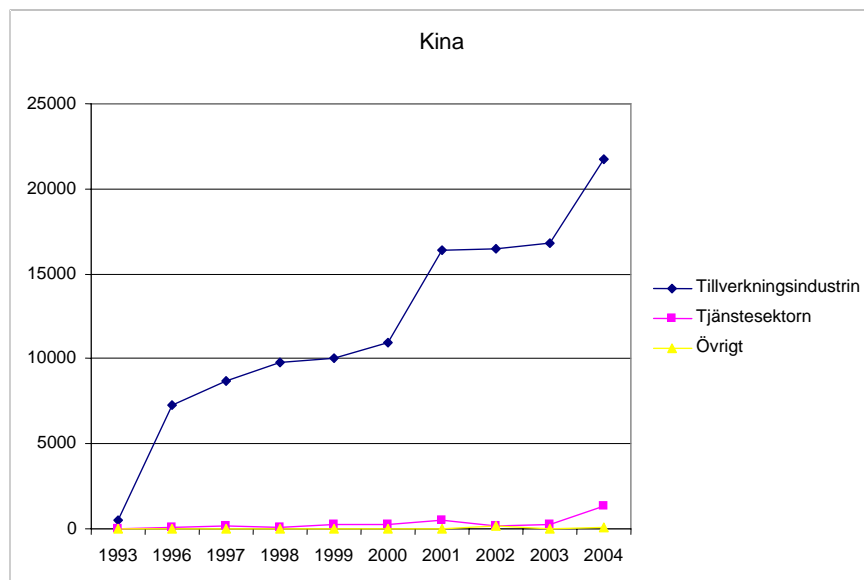
3.5.1 Svenska företag växer i Kina

Svenska företag har kontinuerligt ökat antalet anställda i Kina under perioden 1993-2004. Det fanns totalt 73 svenska koncerner som hade dotterbolag i Kina 2004, varav 11 med färre än 50 anställda i Sverige och 11 med 50–249 anställda i Sverige. Merparten av antalet svenska koncerner och deras anställda tillhör stora koncerner med 250 eller fler anställda i Sverige. Däremot finns tre små koncerner (storlek baserat på antalet anställda i Sverige) som har fler anställda i Kina än i Sverige.

LM Ericsson, SCA och Assa Abloy är de svenska koncerner som hade flest anställda i Kina 2004, mellan 2 000 till drygt 3 000 anställda per koncern. Det är framförallt företag inom tillverkningsindustrin som investerar i Kina.

Kinas medlemskap i Världshandelsorganisation (WTO) 2001 kan ha bidragit till ökat intresse att investera i Kina. Även möjligheten att etablera helägda dotterbolag inom vissa branscher sedan början av 2000-talet kan ha påverkat omfattningen av antalet anställda i svenska dotterbolag. Fortfarande behövs dock olika typer av tillstånd beroende på etableringens storlek. Dessutom är Kina med 1,3 miljarder invånare och en kraftigt ökad tillväxt sedan flera år tillbaka en marknad med stor potentiell efterfrågan.

Figur 17 Förändring av antal anställda i svenskägda dotterbolag i Kina efter sektorer 1993-2004.



Anm. Övrigt består främst av byggverksamhet och utvinning av mineral.

Källa: ITPS, Internationella företag.

Flest anställda fanns 2004 inom tillverkning av maskiner, teleprodukter, massa och papper samt metaller. Sedan 2003 har antalet anställda i svenska tjänsteföretag ökat, varav merparten inom forskning och utveckling och delvis inom partihandel. Det finns även flera koncerner inom databehandling som etablerat verksamhet i Kina, fast hittills i blygsam omfattning.

I branscherna tillverkning av gummi och plast, massa och papper samt teleprodukter har svenska koncerner högst andel av alla sina anställda i Kina.

Tabell 16 Antal anställda i Kina och totalt samt andel anställda i Kina av alla anställda i dessa koncerner efter bransch 2004.

Bransch	Antal anställda	Antal anställda	Andel anställda
	i Kina	totalt	i Kina %
Maskiner	6 580	168 516	4
Teleprodukter	3 131	53 008	6
Massa, papper	3 030	53 513	6
Metaller	2 936	69 363	4
Gummi, plast	2 194	26 888	8
Motorfordon	1 485	86 292	2
Övriga	3 809	120 184	3
Summa	23 165	577 764	4

Anm. I tabellen redovisas branscher där svenska företag har minst 1 000 anställda i Kina. Branschen definieras efter huvudsaklig verksamhet i Sverige. I kategorin övrigt har antalet anställda i övriga branscher summerats. De tre största branscherna i kategorin övrigt är FoU, tillverkning av kemiska produkter och trävaror.

Källa: ITPS, Internationella företag.

Hongkong investerar mest i Kina

Grannekonomierna dominerar direktinvesteringarna i Kina. Hongkong svarade under 2005 för ungefär en fjärdedel av de totala direktinvesteringarna i Kina (tabell 16).¹³ Övriga stora investerarländer var skatteparadiset Brittiska Jungfruöarna, följt av Japan, Korea och USA.

Svenska företag började med export till Kina på 1990-talet och nästan tio år senare började de att etablera tillverkning i landet. År 2006 uppgick svenska direktinvesteringar i Kina till drygt en miljard kronor enligt Riksbanken. Främsta motivet till direktinvesteringar i Kina är marknadens storlek och potential för framtida försäljning, men många företag använder även Kina som en bas för export till världsmarknaden. Utländska företag svarar för mer än 50 procent av Kinas export.

¹³ Under en period erbjöd Kina betydande skattelättnader för utländska företag vilket uppmuntrade till s.k. 'round-tripping'. Det innebar att företag i Kina flyttade pengar till Hongkong för att sedan återinvestera pengarna i Kina. Storleken på detta fenomen har uppskattats till mellan 7 och 25 procent (World Bank 1996, Huang 1998 and Tseng och Zebregs 2002). Numera är round-tripping ett betydligt mindre problem i statistiken.

Tabell 17 Inflöde av direktinvesteringar till Kina efter investerarland 2005, miljoner dollar (USD).

Land	Direktinvesteringar (MUSD)
Hongkong	17 949
Brittiska Jungfruöarna	9 022
Japan	6 530
Korea	5 168
USA	3 061
Singapore	2 204
Taiwan	2 152
Cayman Islands	1 948
Tyskland	1 530
Västra Samoa	1 352
Totalt	72 406

Anm. Flöden av direktinvesteringar i miljoner USD.

Källa: UNCTAD och MOFCOM.

3.5.2 Svenska företag minskar i Indien

Efter en kontinuerlig ökning av antalet anställda i Indien mellan 1993 och 2001 har svenska företag minskat antalet anställda, framförallt inom tillverkningsindustrin. Antalet anställda inom tjänsteföretag ökade mellan 1999 och 2003. Därefter har antalet anställda minskat. Endast inom byggverksamhet har en ökning ägt rum under 2000–2003, fast den totala omfattningen är betydligt mindre än inom industrin.

Det är främst stora svenska koncerner som etablerat dotterbolag i Indien. År 2004 hade 26 svenska koncerner egna dotterbolag i Indien. En koncern hade färre än 50 anställda i Sverige och en koncern mellan 50 och 249 anställda.

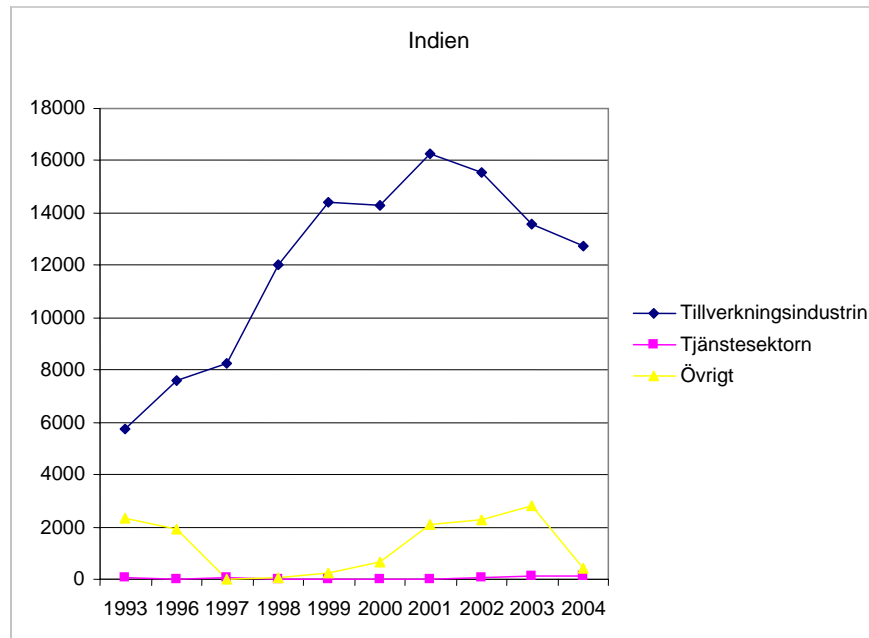
Swedish Match (tillverkning av tobak) har flest anställda i Indien följt av SKF (tillverkning av maskiner). Det finns ytterligare fyra svenskägda industrikoncerner som har fler än 1 000 anställda i Indien. Sammanfattningsvis är det svenska industri- och byggföretag som bedriver verksamhet i Indien. Det fanns 2004 endast fem svenska koncerner med 145 anställda inom tjänstesektorn. Av dessa koncerner var en verksam inom databehandling. Statistiken avser endast verksamheter i dotterbolag till svenska koncerner. Det innebär att outsourcing av exempelvis IT-tjänster från Sverige till Indien inte ingår i statistiken.

Dessutom kan både nivån på antalet anställda och branschriktningen förändras snabbt om stora koncerner genomför stora ökningar eller minskningar av antalet anställda i Indien. Eftersom Sverige är ett litet land får ofta förändringar i enskilda stora koncerner stort genomslag i statistiken. Exempelvis har det i svensk press förekommit uppgifter under 2007 om stora planerade nya investeringar av LM Ericsson i Indien.

Andra orsaker till förändringar i utländska direktinvesteringar i Indien framöver är fortsatta avregleringar som tillåter utökat ägande av utländska bolag. Hittills har det funnits begränsningar i hur stor andel av ett företag i Indien som kan kontrolleras av utländska ägare. Även fast det finns begränsningar av utländskt ägande i Kina, förefaller det som att det i vissa branscher finns större möjligheter för utländska företag att etablera egna dotterbolag i Kina än i Indien. Kina har också hittills erhållit betydligt mer utländska direktinvesteringar än Indien.

Enligt tillgänglig statistik verkar det som att Indien snarast har ökat sin handel med omvärlden än utländska direktinvesteringar i landet. Däremot har ett antal stora multinationella indiska koncerner expanderat i Europa genom förvärv av företag. Exempelvis har den indiska stålkoncernen Mittals förvärv av franska Arcelor bidragit till en intensiv politisk debatt i Frankrike om konsekvenserna av utomeuropeiska företags fientliga förvärv av företag.

Figur 18 Förändring av antal anställda i svenskägda dotterbolag i Indien efter sektorer 1993-2004.



Anm. Övrigt består främst av byggverksamhet.

Källa: ITPS, Internationella företag.

Tillverkning av maskiner är den största branschen mätt i antal anställda, följt av tobak och metaller. Tobakstillverkning har den största andelen anställda av alla i världen i Indien. Även andelen anställda i tillverkning av metaller och maskiner ligger över genomsnittet av antalet anställda i svenska dotterbolag i detta land.

Tabell 18 Antal anställda i Indien, totalt och andel av alla anställda i dessa koncerner efter bransch 2004.

Bransch	Antal anställda i	Antal anställda	Andel i
	Indien	totalt	Indien %
Maskiner	5512	147655	4
Tobak	2877	15039	19
Metaller	2360	47457	5
Övrigt	2581	271812	1
Summa	13330	481963	3

Anm. I tabellen redovisas branscher där svenska företag sammanlagt har minst 1 000 anställda i Indien. Branschen definieras efter huvudsaklig verksamhet i Sverige. I kategorin övrigt har antalet anställda i andra branscher summerats. De tre största branscherna i kategorin övrigt är tillverkning av teleprodukter och motorfordon samt byggverksamhet.

Källa: ITPS, Internationella företag.

Mauritius investerar mest i Indien

Indien har hittills varit en betydligt mindre mottagare av direktinvesteringar än Kina, även om landet sett kraftigt ökade inflöden under senare år. Under 2005 uppgick de totala inflödena till ca 3,4 miljarder dollar, att jämföra med 72,4 miljarder dollar i Kina. De tre största källorna till dessa direktinvesteringar var Mauritius, USA och Storbritannien (se tabell 18).

Tabell 19 Direktinvesteringar i Indien efter investerarland 2005, miljoner dollar (USD).

Land	Direktinvesteringar 2000	Direktinvesteringar 2005
Mauritius	843	1 363
USA	320	346
Storbritannien	61	261
Singapore	22	166
Japan	156	86
Schweiz	8	68
Korea	24	61
Nederländerna	76	50
Tyskland	113	45
Italien	29	39
Sverige	-	30
Övriga länder	258	843
Totalt	1 910	3 358

Anm. Uppgifterna avser endast investeringar i eget kapital och gäller det fiskala året som slutar 31 mars.

Källa: Reserve Bank of India, Annual Report, www.rbi.org.in

3.6 Stora och växande branscher

Direktinvesteringarna är störst och växer mest i tjänstesektorn:

- I världen
- Svenska företag i utlandet
- Utlandsägda i Sverige

Avregleringar och privatisering av statliga företag har bidragit till att allt fler branscher blivit tillgängliga för direktinvesteringar. Detta gäller i synnerhet för tjänstesektorn och vissa andra näringar såsom elförsörjning. Fortfarande är emellertid tjänstesektorn inte lika avreglerad som industriproduktion och handel med varor.

Direktinvesteringarna i världen under 2005 har främst avsett tjänster (63 procent av värdet), affärs-, finansiella och handelsrelaterade tjänster. De största förvärven har ägt rum inom finansiell verksamhet, telekommunikationer och fastigheter.¹⁴ Betydande förvärv har också skett inom elektronikindustrin samt inom oljeprospektering och utvinning av mineral.

Trots att direktinvesteringarna i tjänstesektorn och handeln med tjänster ökat kraftigt sedan mitten på 1990-talet, har merparten av forskningen och statistiken i världen begränsats till industrins villkor.

3.6.1 Tjänsteföretagen växer internationellt

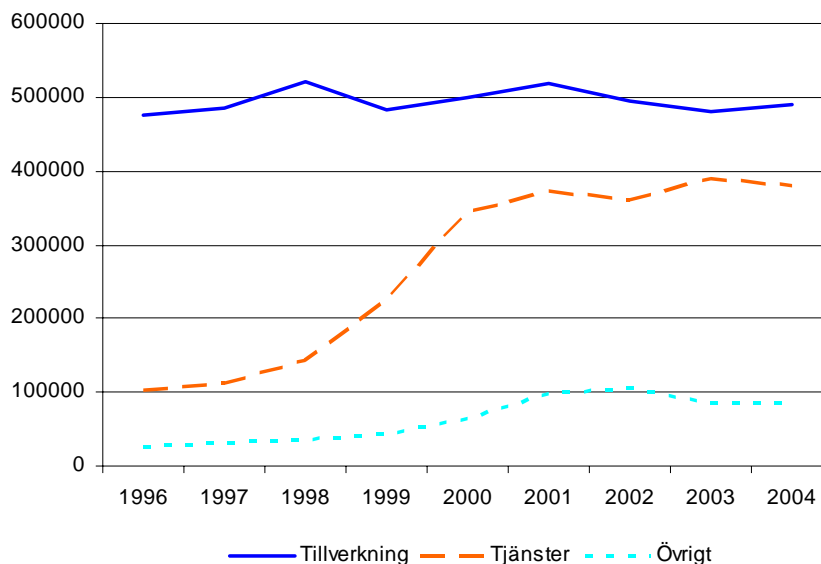
Sedan mitten av 1990-talet har de svenska tjänsteföretagen vuxit kraftigt utomlands. Industrieföretagen har haft ca 500 000 anställda utomlands under perioden 1996–2004, men legat på en högre nivå än tjänsteföretagen. Från år 2000 har också antalet anställda inom byggverksamhet och elförsörjning ökat kraftigt utomlands. Om trenden inom tjänstesektorn fortsätter, kan denna sektor dominera antalet anställda utomlands inom ett decennium.

Inom tjänstesektorn är det företagstjänster som ökat mest utomlands. Securitas svarar för merparten av ökningen och svarade 2004 för 52 procent av alla anställda i tjänsteföretagens dotterbolag i utlandet. Många är också anställda inom finansiell verksamhet och i detaljhandel. Exempelvis har svenska banker gjort stora investeringar i Baltikum genom förvärv av existerande banker, vilket lett till att finansiell verksamhet dominerade svenska direktinvesteringar i Estland 2004. Detaljhandelsföretaget H&M har vuxit kraftigt utomlands genom att etablera nya butiker. Mellan 2001 och 2006 ökade medelantalet anställda i H&M i världen inklusive Sverige från ca

¹⁴ UNCTAD, WIR 2006.

26 000 till 40 000. År 2006 hade H&M 1 300 butiker i 25 länder. I EU:s nya medlemsländer hade H&M 35 butiker i Polen, 13 i Tjeckien, 4 i Ungern och 3 i Slovenien.¹⁵

Figur 19 Antal anställda i svenskägda koncerners dotterbolag utomlands efter sektorer 1996-2004.



Anm. Övrigt består främst av byggverksamhet och elförsörjning.

Källa: ITPS, Internationella företag.

3.6.2 Tjänster ökar mest i Estland

Som nämnts tidigare ökar de svenska direktinvesteringarna i tjänstesektorn mest i Estland av de länder som specialstuderas i denna rapport. Tjänster ökar också i Polen och Tjeckien, men där är tillverkning och byggverksamhet samtidigt viktiga sektorer för svenska företag. I Rumänien, Bulgarien, Turkiet, Kina och Indien är det tillverkning som dominerar. Denna skillnad beror troligen på olika utvecklingsnivåer och lär bestå åtminstone det närmaste decenniet.

¹⁵ www.hm.com

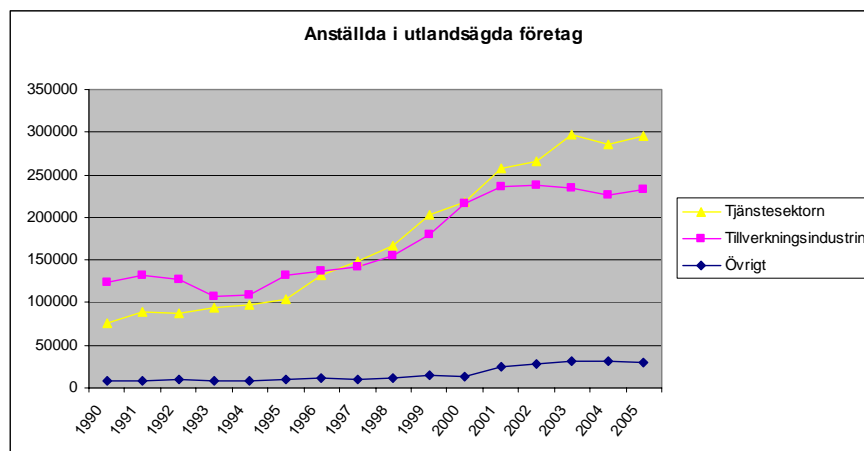
Även internationellt dominerade direktinvesteringarna inom tjänstesektorn enligt UNCTAD.¹⁶ Särskilt omfattande förvärv ägde rum i finansiella verksamheter, telekommunikationer och fastigheter. Sverige skiljer sig inte från andra länder när det gäller den trendmässiga ökningen av direktinvesteringar inom tjänstesektorn.

Största procentuella ökningen av internationella direktinvesteringar var inom råvarusektorn mellan 2004 och 2005. Det är framförallt Indien och Kina som bidragit till en ökad efterfrågan på råvaror och därmed en ökad förvärvsfrekvens av företag inom råvarubaserad industri.

3.6.3 Kraftig ökning av anställda i utlandsägda tjänsteföretag

Även i Sverige har internationella tjänsteföretag vuxit kraftigt sedan 1990-talet. Detta innebär att det finns fler anställda i utlandsägda tjänsteföretag än i industriföretag. År 2005 fanns flest anställda i tjänsteföretag såsom partihandel, företagstjänster och i industrin dominerade tillverkning av motorfordon. Antalet anställda har också ökat i utlandsägda detaljhandelsföretag. Detta gäller när jämförelsen görs i absoluta tal mätt i antal anställda i Sverige.

Figur 20 Förändring av antal anställda i utlandsägda företag efter sektorer 1990-2005.



Anm. Övrigt består främst av byggverksamhet och elförsörjning.

Källa: ITPS, Internationella företag.

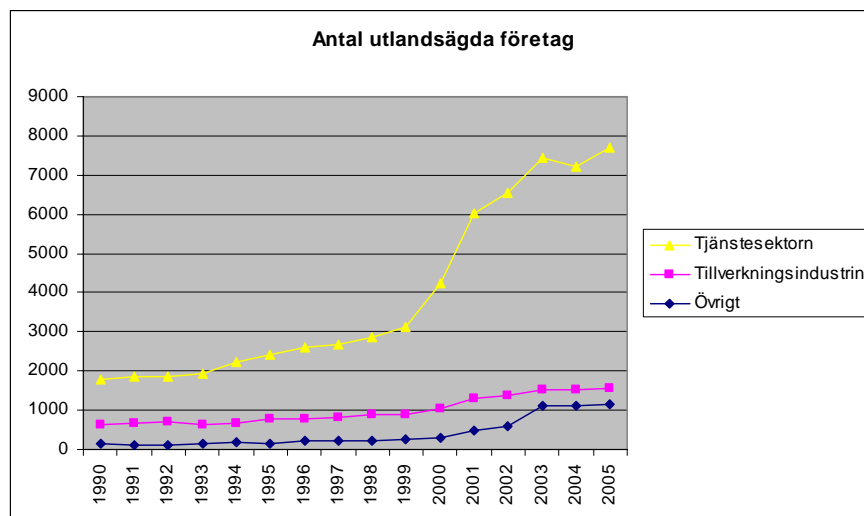
¹⁶ UNCTAD (2006) WIR

Vid en relativ jämförelse, dvs. när andelen anställda i utlandsägda företag jämförs med samtliga anställda i branschen, dominerar tillverkningsindustrin (34 procent). Därefter följer el-, gas, värme och vatten (merparten av övrigt i figuren ovan) med 23 procent anställda i utlandsägda företag. Andelen anställda i tjänstesektorn utgjorde 20 procent.

Följande branscher hade störst andel anställda i utlandsägda företag 2005: kemisk industri (81 procent), industri för stenkolsprodukter (77 procent) och flygbolag (70 procent). I läkemedelsindustrin som ingår i kemisk industri fanns 90 procent av alla anställda i utlandsägda företag.

Skillnaderna mellan tjänstesektorn och industrin är ännu större mätt i antal utlandsägda företag. Detta beror på att flertalet företag är små i Sverige och att de stora företagen svarar för en större andel av sysselsättningen än av antalet företag.

Figur 21 Förändring av antal utlandsägda företag efter sektorer 1990-2005.



Anm. Övrigt består främst av byggverksamhet och elförsörjning.

Källa: ITPS, Internationella företag.

3.6.4 Kunskapsintensiva verksamheter internationaliseras

Enligt ITPS statistik, *Forskning och utveckling i internationella företag*, har FoU ökat kraftigt internationellt men i lägre takt än produktion.¹⁷ Hittills har internationella företag, svenska internationella och utlandsägda företag, behållit och fortsatt att investera i FoU i Sverige. Men företagen är angelägna om att staten fortsätter att satsa på utbildning och forskning för att de ska kunna utveckla sin verksamhet inklusive ha möjligheter att rekrytera kompetenta medarbetare.

3.7 Närområdet relativt viktigare för små företag

De flesta företagen i näringslivet (99 procent) består av små företag med färre än 50 anställda. Även internationella företag, svenska internationella och utlandsägda företag, domineras av små företag i Sverige, 86 respektive 85 procent. Nästan alla nationella företag är små. Deras andel av alla företag var 98 procent 2004. Småföretagens andel av totala antalet företag i näringslivet har i stort sett varit oförändrat under 2000-talet. Svenska småföretag har flest anställda i och ökar antalet anställda mest i Sveriges grannländer, framförallt i Polen och Estland samt i Storbritannien.

Det är viktigt att observera hur storleken på företagen definieras. Internationella företag har också anställda utanför Sverige och kan därför vara stora företag globalt sett, även om de definieras som små i Sverige. ITPS statistik innehåller också uppgifter om totala antalet anställda i världen för svenska internationella företag, men inte för de utlandsägda företag som är verksamma i Sverige. Nationella företag har inga dotterbolag utanför Sverige och har därför samma storlek både totalt och i Sverige.

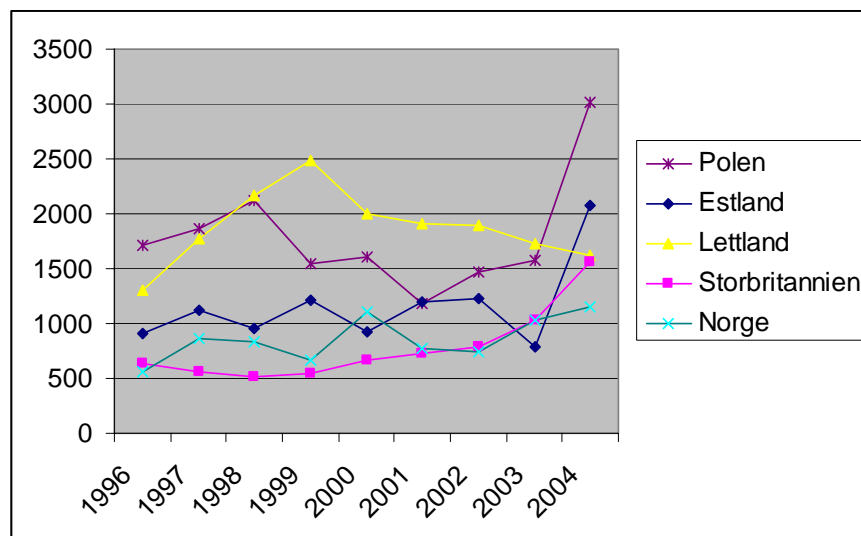
3.7.1 Småföretagen flest anställda i Polen och Estland

De små internationella företagen med färre än 50 anställda i Sverige hade flest anställda i Polen följt av Estland, Lettland, Storbritannien och Norge 2004. Dessa koncerner hade 2004 sammanlagt 6 656 anställda i Sverige och ännu fler utomlands. Bara i de fem största investeringsländerna hade de fler än 10 000 anställda.

Småföretagen växte mest i Polen, Estland och Storbritannien under 2000-talet. Däremot minskade antalet anställda i Lettland samma period.

¹⁷ Se även ITPS (2006), *The internationalization of Corporate R&D – Leveraging the Changing Geography of Innovation*.

Figur 22 Antal anställda i små svenska koncerners dotterbolag i utlandet. Storlek efter antal anställda i Sverige och deras antal anställda i de fem största länderna.



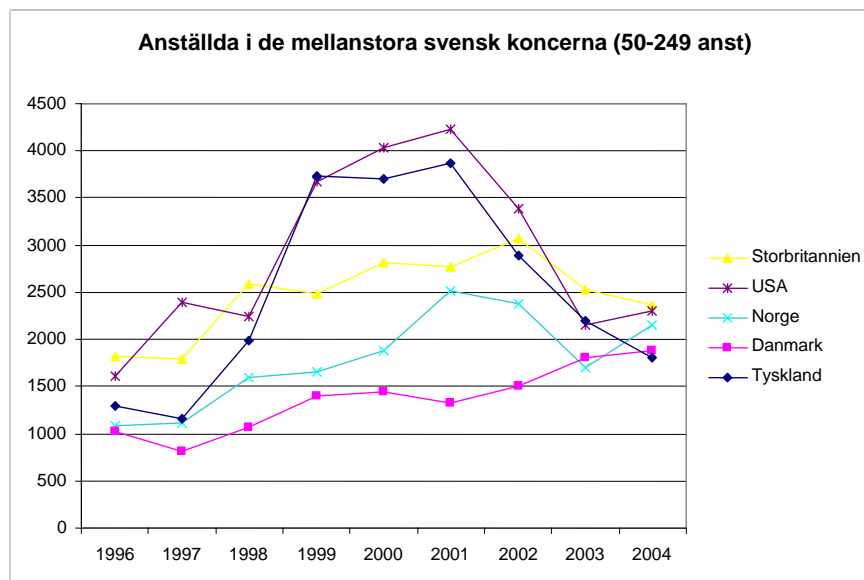
Anm. Små koncerner är här definierade efter antal anställda i Sverige. Om hänsyn tas till deras storlek i världen, blir rangordningen av de största länderna annorlunda: Norge, Storbritannien, Finland, Estland och USA.

Källa: ITPS, Internationella företag.

3.7.2 De medelstora företagen minskar i USA, Danmark och Storbritannien

Även de medelstora företagen med 50–249 anställda i Sverige har många anställda i Sveriges grannländer. De har flest anställda i Storbritannien, USA, Norge, Danmark och Tyskland. Till skillnad från småföretagen har de medelstora företagen ökat antalet anställda kraftigt utomlands mellan 1997 och 2001. Därefter har de minskat antalet anställda kraftigt, framförallt i USA och Tyskland. I Danmark har de däremot ökat antalet anställda sedan 1997.

Figur 23 Antal anställda i medelstora svenska koncerners dotterbolag i utlandet. Storlek efter antal anställda i Sverige och deras antal anställda i de fem största länderna.



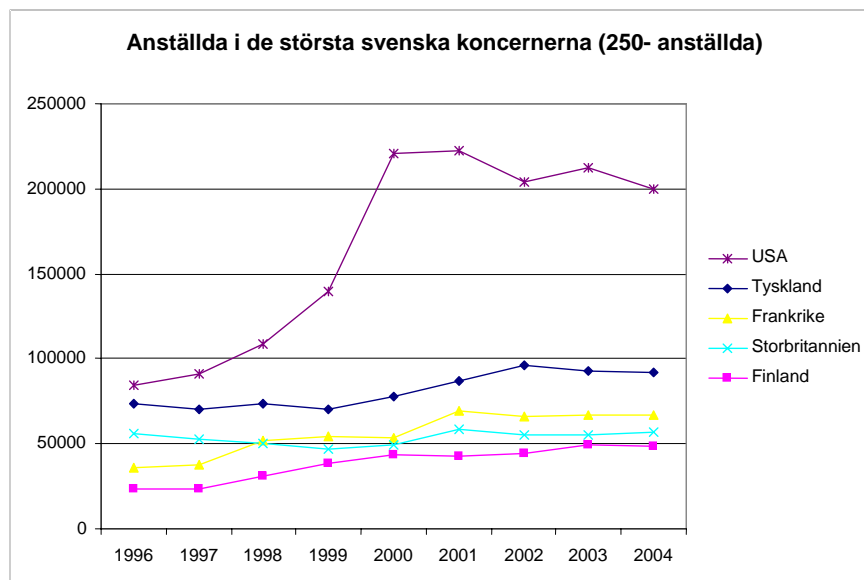
Anm. Medelstora koncerner är här definierade efter antal anställda i Sverige. Om hänsyn tas till deras storlek i världen, blir rangordningen av de största länderna annorlunda: Polen, Norge, Storbritannien, USA och Finland.

Källa: ITPS, Internationella företag.

3.7.3 De stora företagen stagnerar i USA och EU15

Stora företag med 250 eller fler anställda i Sverige har flest anställda i USA följt av Tyskland, Frankrike, Storbritannien och Finland. Sammanfattningsvis har företag med färre än 50 anställda i Sverige en relativt större verksamhet i de nya EU-länderna än de medelstora och stora företagen. I absoluta tal har de stora företagen flest anställda utomlands oavsett land, ju större geografiskt avstånd från Sverige ju färre små och medelstora företag. Ofta är det enstaka stora koncerner som svarar för de största förändringarna i antalet anställda, både ökningarna och minskningarna. Däremot har de stora koncernerna haft en stabilare utveckling av antalet anställda utomlands än de små och medelstora koncernerna. De stora koncernerna ökade antalet anställda utomlands mest från 1996 till början av 2000-talet, framförallt i USA. Därefter har antalet anställda i USA och i EU15 varit i stort sett oförändrat.

Figur 24 Antal anställda i stora svenska koncerners dotterbolag i utlandet. Storlek efter antal anställda i Sverige och deras antal anställda i de fem största länderna.



Anm. Stora koncerner är här definierade efter antal anställda i Sverige, 250-. Om hänsyn tas till deras storlek i världen, blir det samma länderindelning som i figuren.

Källa: ITPS, Internationella företag.

I EU:s nya medlemsländer respektive kandidatländer, Kina och Indien har små och medelstora svenska koncerner flest anställda i Polen, Estland och Lettland. Stora koncerner har flest anställda i Polen, Kina och Tjeckien. I tabellen nedan är storleksklassen på koncernerna baserad på antalet anställda i Sverige. Detta innebär att exempelvis företag som definieras som små i Sverige kan vara medelstora eller stora i världen när även anställda i utlandet räknas in. Sammanfattningsvis har små och medelstora koncerner flest anställda i Sveriges grannländer.

Tabell 20 Antal anställda i svenska dotterbolag utomlands efter storleksklass mätt i antalet anställda i Sverige 2004.

Land	0-49	50-249	250-	Summa
Polen	3 022	1 238	25 226	29 486
Kina	235	769	22 161	23 165
Tjeckien	647	113	14 182	14 942
Estland	2 076	939	11 217	14 232
Indien	25	153	13 152	13 330
Litauen	152	363	8 605	9 120
Lettland	1 619	865	6 130	8 614
Ungern	108	102	6 449	6 659
Rumänien	20	139	2 916	3 075
Bulgarien	0	0	1 619	1 619
Turkiet	8	0	1 152	1 160
Malta	0	0	877	877
Slovakien	83	8	366	457
Slovenien	0	0	188	188
Kroatien	37	12	73	122
Makedonien	0	0	25	25
Cypern	0	2	14	16
Summa	8 032	4 703	114 352	127 087

Anm. Storleksklassen avser koncernens anställda i Sverige. I exempelvis Polen och Estland finns flera företag som har färre än 50 anställda i Sverige men betydligt fler i dessa länder.

Källa: ITPS, Internationella företag.

I tabell 23 finns en procentuell fördelning av antalet anställda i svenskägda koncerner efter storleksklass i Sverige 2004. Från Rumänien och länderna där-
under i tabellen har svenska företag få anställda, vilket innebär att det inte är
meningsfullt att studera procentuella andelar.

Små företag har störst andel anställda i Lettland, Estland och Polen. Medelstora
företag har störst andel anställda i Lettland, Estland, Polen och Litauen. Både
små och medelstora företag har således största andelen anställda i Sveriges
grannländer. De stora företagen dominerar i länder längre bort från Sverige:
Indien, Ungern, Kina och Tjeckien.

Tabell 21 Andel anställda av alla anställda i svenska koncerner per land och efter storleksklass 2004, procent.

Land	0-49	50-249	250-	Summa
Polen	10	4	86	100
Kina	1	3	96	100
Tjeckien	4	1	95	100
Estland	15	7	79	100
Indien	0	1	99	100
Litauen	2	4	94	100
Lettland	19	10	71	100
Ungern	2	2	97	100
Rumänien	1	5	95	100
Bulgarien	0	0	100	100
Turkiet	1	0	99	100
Malta	0	0	100	100
Slovakien	18	2	80	100
Slovenien	0	0	100	100
Kroatien	30	10	60	100
Makedonien	0	0	100	100
Cypern	0	13	88	100
Summa	6	4	90	100

Anm. Storleksklassen avser antal anställda i Sverige.

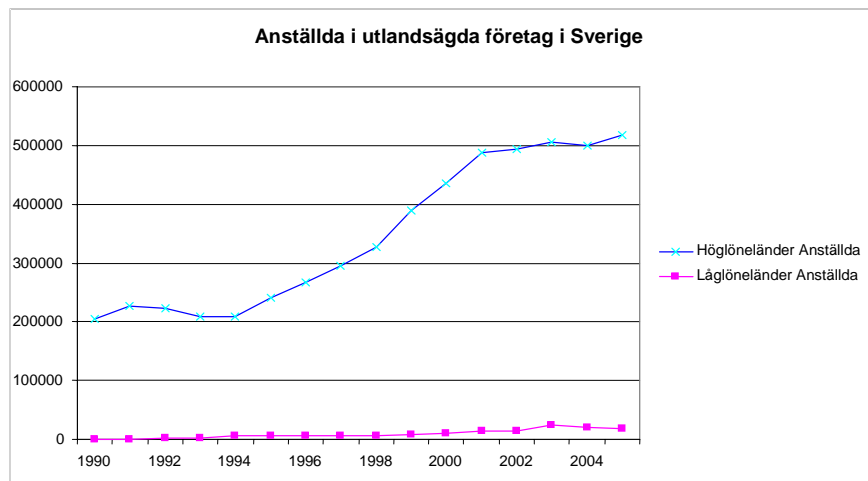
Källa: ITPS, Internationella företag.

3.8 Nya konkurrenter i Sverige

Det är inte bara svenska företag som växer utomlands. Utländska företag växer också i Sverige. År 2005 fanns sammanlagt 10 435 utlandsägda företag med 557 496 anställda i Sverige. Mellan 2004 och 2005 ökade antalet anställda mest i företag från Storbritannien, Nederländerna och Luxemburg och antalet företag från Luxemburg, Storbritannien och Norge. Under början av 2000-talet har antalet investerande länder ökat jämfört med 1990-talet.

Det är främst företag från höglöneländer som investerat i Sverige. Flest anställda finns i företag från EU15, Norden och USA. Antalet anställda i företag från låglöneländer har ökat på 2000-talet, men ligger på en mycket låg nivå totalt sett.

Figur 25 Antal anställda i utlandsägda företag i Sverige från höglöne- respektive låglöneländer, 1990-2005.



Anm. Med höglöneländer avses 22 OECD-länder och låglöneländer övriga länder.

Källa: ITPS, Internationella företag.

I tabell 21 redovisas antal företag och antal anställda från de länder som studerats särskilt i denna rapport. Flest anställda i Sverige fanns i företag från Cypern, Hongkong (Kina), Kina och Indien.

Tabell 22 Antal företag och antal anställda i utlandsägda företag i Sverige 2005.

Land	Antal företag	Antal anställda
Cypern	67	2 387
Hongkong, Kina	24	729
Kina	17	223
Indien	10	215
Estland	9	94
Malta	7	25
Polen	6	31
Slovenien	4	22
Lettland	5	7
Summa	149	3 733

Källa: ITPS, Internationella företag.

Flertalet företag från länderna i tabell 21 har bara ett fåtal anställda i Sverige. Men det finns några företag som vuxit i Sverige. Moroncha Holdings från Cypern som äger Preem, har flest anställda i Sverige. Därefter följer Hutchinson Whampoa från Hongkong (Kina) som är det största multinationella företaget från låglöneländerna enligt UNCTAD. Det finns också några företag från Kina och Indien inom FoU respektive programvaruproduktion som vuxit i Sverige.

Huawei från Kina är ett exempel på en multinationell koncern från låglöneländer som är liten i Sverige, men stor i världen.

Några fakta om kinesiska koncernen Huawei

Huawei hade 56 333 anställda i världen 2006, varav 48 procent arbetar med FoU. I Sverige fanns knappt 40 anställda 2005. Koncernen har globala forskningsinstitut i Bangalore (Indien), Silicon Valley och Dallas (USA), Stockholm (Sverige) och Moskva (Ryssland). Dessutom finns forskningsinstitut i Shenzhen, Shanghai, Beijing, Nanjing, Xi'an, Chengdu och Wuhan i Kina. Huawei etablerade verksamhet i Europa 2000 och var 2006 verksam i 26 europeiska länder. Verksamheten som avser nätverk för telekommunikationer och forskning samordnas av regionala huvudkontor i respektive världsdel. I Europa finns huvudkontoret, centrum för utbildning samt teknisk service i Storbritannien.

Källa: www.huawei.com

Exemplet Huawei visar att företag från låglöneländer kan etablera en omfattande verksamhet i världen på kortare tid än ett decennium. Även företag från Indien, såsom Mittal, har på kort tid vuxit genom förvärv av stålföretag i höglöneländer länder. Däremot är det få företag från Kina, Indien, nya medlemsländer i EU och kandidatländer som har kapacitet att konkurrera med företag i EU15 och USA. Det är främst företag från Hongkong, Singapore, Taiwan och Korea som hittills lyckats erövra marknadsandelar i höglöneländer. Bakgrunden är att de övergett produktion av enklare lågprisprodukter och satsat på forskning och utveckling för att kunna konkurrera med världsledande företag.

I tabell 22 finns namn på de koncerner som hade 20 eller fler anställda i Sverige 2005.

Tabell 23 Exempel på utlandsägda koncerner med 20 eller fler anställda i Sverige efter land, bransch och antal anställda 2005.

Namn	Land	Bransch	Antal anställda i Sverige
Moroncha Holdings (Preem)	Cypern	Partihandel med bränslen	2 119
Hutchinson Whampoa CDC Corporation (Industri-Matematik)	Hongkong, Kina Kina	Nätdriftsstationer Programvaror	626 150
Tata Sons	Indien	Programvaror	113
Akelius Holdings	Cypern	Fastigheter	91
Hansatee Cargo (Tallink)	Estland	Rederi	78
Wipro Sweden	Indien	Programvaror	61
MRV Communication	Cypern	Partihandel med teleprodukter	43
Royal Horizon	Cypern	Färgindustri	41
Huawei Technologies	Kina	FoU	37
Wingfirm	Cypern	Partihandel med kemiska produkter	31
Polish Baltic Shipping	Polen	Resebyrå	22
Alsevo Enterprises- Shyam Telecom	Indien	Radio & TV	20

Anm. Bland de länder som studeras i denna rapport finns också investerare i Sverige från Lettland, Malta och Slovenien. Men de har färre än 20 anställda per företag.

Källa: ITPS, Internationella företag.

Utlandsägda företag i Sverige ökade det totala antalet anställda mest inom tjänstesektorn mellan 2004 och 2005. Detta är i linje med den trend som noterats sedan 1990-talet. Partihandeln stod för den största ökningen inom tjänstesektorn, följt av researrangörer och transportförmedling samt detaljhandel. Inom industrin ökade antalet anställda mest inom tillverkning av maskiner och motorfordon.

3.8.2 Tillfälliga arbetstillstånd i Sverige

Det är inte bara företag från andra länder som kommer till Sverige för att bedriva verksamhet. Det finns också individer som vistas i Sverige för att arbeta, hittills mest tillfälligt. År 2005 var som tidigare nämnts nästan 560 000 personer anställda i utlandsägda företag i Sverige. Antalet tillfälliga arbetstillstånd låg på en betydligt lägre nivå.

Under 2005 beviljades ungefär 15 000 personer tillstånd för arbete i Sverige. Syftet är att täcka tillfällig brist på arbetskraft i Sverige samt underlätta internationellt utbyte. Av totalt 62 563 beviljade uppehållstillstånd avsåg 10 procent arbetsmarknadsskäl. Nordiska medborgare får arbeta i Sverige utan tillstånd och ingår därför inte i Migrationsverkets statistik. Länsarbetsnämnderna avgör när det finns brist på arbetskraft inom olika yrkesgrupper och Migrationsverket följer dessa rekommendationer. Det är ovanligt att permanenta tillstånd beviljas på grund av arbete, endast 297 personer fick sådant tillstånd 2005.

Tabell 24 Antal tillfälliga arbetstillstånd som beviljades 2005.

Antal tillstånd	
Nya EU	5 202
Övriga EU	3 469
Extra-EU	5 865
Säsong	608
Totalt	15 144

Källa: Migrationsverket, bearbetning av ITPS.

En stor andel av dem som fick arbetstillstånd arbetade med underhållning och kultur samt IT. Merparten av de personer som kom från Indien arbetade inom IT-sektorn.

Sedan 2001 har Polen dominerat i antal beviljade tillfälliga arbetstillstånd för icke-nordiska medborgare.

Tabell 25 Antal tillfälliga arbetstillstånd som beviljades personer från nya EU-länder 2005.

Land	Kvinnor	Män	Summa
Polen	908	2346	3254
Litauen	253	543	796
Estland	185	159	344
Ungern	70	170	240
Lettland	127	106	233
Tjeckien	34	153	187
Slovakien	33	87	120
Slovenien	6	11	17
Cypern	1	5	6
Malta	1	4	5
Summa	1 618	3 584	5 202

Källa: Migrationsverket.

Förutom de länder som speciellt studeras i denna rapport gällde många arbetstillstånd personer från USA, Ukraina, Ryssland, Thailand och Australien. Flest tillfälliga arbetstillstånd beviljades personer från Indien följt av USA och Kina. Det är framförallt män som erhållit arbetstillstånd i Sverige.

Tabell 26 Antal tillfälliga arbetstillstånd som beviljades personer från länder utanför EU 2005.

Land	Kvinnor	Män	Summa
Indien	92	662	754
Kina	117	346	463
Rumänien	78	333	411
Kroatien	20	119	139
Bulgarien	34	97	131
Turkiet	19	65	84
Makedonien	3	6	9
Summa	363	1 628	1 991
Övriga extra-EU	1 100	2 774	3 874
Totalt	1 463	4 402	5 865

Anm. Bulgarien och Rumänien är medlemmar i EU från 2007.

Källa: Migrationsverket.

3.9 Internationella företag koncentrerade till storstäderna

Både svenska internationella och utlandsägda företag finns främst i Sveriges storstadsområden. De internationella företagen har flest anställda i Stockholms län, följt av Västra Götalands län och Skåne. I dessa län finns också ungefär hälften av alla anställda liksom antalet arbetsställen i hela näringslivet. Gotlands län, Jämtlands län och Blekinge län har minst antal anställda i internationella företag. Dessa län har också minst antal anställda och antal arbetsställen i näringslivet som helhet.

Företagen i Stockholm, Västra Götaland och Skåne svarar också för merparten av den forskning och utveckling som bedrivs i näringslivet. Dessa tre regioner svarade 2003 för 82 procent av FoU-utgifterna i utlandsägda företag och för 73 procent i svenska internationella företag. De internationella företagen svarade tillsammans för 94 procent av FoU-utgifterna respektive andelen FoU-årsverken i näringslivet.

Sammanfattningsvis finns merparten av alla anställda i internationella företag i storstadslänen. I dessa län finns också merparten av alla arbetsställen och anställda i näringslivet. Det är naturligt att lokaliseringen äger rum i företagstäta områden med stora arbetsmarknader.

Bland utlandsägda företag finns också lokaliseringar som ligger mycket nära företagens hemland, exempelvis danska företag i Skåne, Halland och Västra Götaland; norska företag i Värmland; finska företag i Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland.

3.10 Bakom rubrikerna

ITPS har i tre olika rapporter försökt bedöma omfattningen av företagens flytt av produktion.¹⁸ En gemensam slutsats i dessa studier är att omlokalisering och outsourcing av verksamhet från Sverige till utlandet utgör en liten del av företagens totala omstruktureringar och expansion i utlandet. Bakom de stora rubrikerna i medierna att flytten är omfattande finns således små siffror. Företagen omstrukturerar sin verksamhet i Sverige för att öka sin produktivitet. Detta sker ofta på bekostnad av antalet anställda. En del av omstruktureringarna leder till omlokalisering av verksamhet inom Sverige och till utlandet. Svenska företag omlokaliserar verksamhet framförallt till Polen, Kina, Estland, Ungern och Litauen, men också till Västeuropa och USA¹⁹.

Även neddragningar på grund av företagens omlokalisering till utlandet sker främst från storstadsregionerna. Det är i dessa län som flest jobb försvinner när företagen flyttar utomlands. Däremot kan andra län drabbas relativt hårdare om jobben som försvinner utgör en stor andel av befintliga jobb på den lokala arbetsmarknaden. Antalet varslade per 10 000 anställda på grund av omlokalisering till utlandet visar att Södermanland, Västmanland och Värmland drabbades mest av sådana varsel 2005.

Enligt AMS varselstatistik varslades totalt 43 000 personer i näringslivet under 2005, varav knappt 2 000 personer på grund av omlokalisering till utlandet. Ungefär tre fjärdedelar av dessa varsel avsåg omlokalisering till ett annat EU-land. Drygt 2 000 personer varslades på grund av omlokalisering inom Sverige. I Västra Götalands län följt av Stockholms län och Skåne varslades flest i samband med omlokalisering till utlandet. I fem län förekom inga varsel på grund av omlokalisering till utlandet.

Även 2006 låg varslen inom näringslivet avseende omlokalisering till utlandet respektive inom Sverige på ungefär samma nivå som 2005, utlandet ca 2500 och inom Sverige knappt 2 500 personer.

¹⁸ ITPS (2006 a, 2006 b, 2006 c).

¹⁹ ITPS (2006e).

Tabell 27 Antalet varslade personer på grund av omlokalisering av verksamheter inom Sverige och till utlandet 2005.

Län		Inom länet	Inom Sverige	Summa Sverige	Inom EU	Utanför EU	Summa utlandet
1	Stockholm	36	189	225	265	30	295
3	Uppsala	0	37	37	22	42	64
4	Södermanland	0	115	115	134	46	180
5	Östergötland	0	126	126	45	83	128
6	Jönköping	25	138	163	67	27	94
7	Kronoberg	0	38	38	13	0	13
8	Kalmar	0	74	74	7	60	67
9	Gotland	0	0	0	8	0	8
10	Blekinge	0	106	106	0	0	0
12	Skåne	118	56	174	38	143	181
13	Halland	17	20	37	9	0	9
	Västra						
14	Götaland	30	244	274	467	15	482
17	Värmland	0	15	15	122	24	146
18	Örebro	0	236	236	115	0	115
19	Västmanland	0	333	333	155	0	155
20	Dalarna	0	163	163	0	0	0
21	Gävleborg	0	0	0	10	0	10
22	Västernorrland	25	50	75	0	0	0
23	Jämtland	0	10	10	33	0	33
24	Västerbotten	11	6	17	0	0	0
25	Norrboten	0	32	32	0	0	0
Summa		262	1988	2250	1510	470	1980

Anm. Varselstatistik med omlokalisering inom respektive utanför EU som orsak finns endast från 1 januari 2005.

Källa: AMS, varselstatistik.

Merparten av antalet personer som varslades i Västra Götaland på grund av omlokalisering till utlandet berodde på neddragningar inom tillverkning av massa och papper, gummi och plast samt partihandel. I Stockholms län varslades flest personer inom tillverkning av teleprodukter, databehandling och partihandel. Även i Skåne varslades flest personer inom tillverkning av teleprodukter. Därefter varslades flest inom tillverkning av instrument och maskiner på grund av flytt utomlands.

I Västra Götaland berörde 84 procent av andelen varslade anställda inom tillverkningsindustrin, i Skåne 97 procent och i Stockholm 59 procent. Även i hela Sverige berörde varslen flest anställda inom industrin under helåret 2005.

Vid en relativ jämförelse av antalet jobb som påverkas av omlokalisering till utlandet drabbades Södermanland, Västmanland och Värmland mest. I dessa län berördes mellan 13 och 18 personer per 10 000 anställda av nämnda varsel 2005.

Tabell 28 Antalet varslade personer på grund av omlokalisering till utlandet 2005 och antalet varslade per 10 000 anställda efter län.

Län	Omlokalisering till utlandet	Antal jobb per 10 000 anställda
4	Södermanland	180
19	Västmanland	155
17	Värmland	146
18	Örebro	115
5	Östergötland	128
8	Kalmar	67
14	Västra Götaland	482
6	Jönköping	94
23	Jämtland	33
3	Uppsala	64
12	Skåne	181
9	Gotland	8
1	Stockholm	295
7	Kronoberg	13
21	Gävleborg	10
13	Halland	9
10	Blekinge	0
20	Dalarna	0
22	Västernorrland	0
24	Västerbotten	0
25	Norrbottn	0
Summa	1 980	5

Anm. Omlokalisering till utlandet avser antalet varslade personer i näringslivet.

Källa: AMS, varselstatistik. SCB, FDB.

4 Handel

Mellan 1997 och 2004 har ökade svenska direktinvesteringar i utlandet följts av ökad export av varor till ett urval av länder.

En fråga som hittills inte kunnat besvaras fullständigt är om direktinvesteringar är ett komplement eller substitut till exporten. B. Swedenborg och L. Fontagné har exempelvis försökt analysera dessa samband. R. Lipsey²⁰ har kommenterat denna typ av analyser i en artikel. Det stora problemet enligt honom är tillgång på relevanta och internationellt jämförbara data, samt själva analysen. Resultaten hittills pekar emellertid på att direktinvesteringar i regel leder till ökad export. Detta skulle således innebära övervägande positiva effekter på hemlandets ekonomi.

ITPS har gjort en analys av sambanden mellan direktinvesteringar och export för de svenska internationella företag som både hade anställda i och export till ett antal länder under perioden 1997–2004. Antalet anställda används som ett mått på direktinvesteringar samt varuexport som ett mått på export.

Resultaten visar att det finns ett klarlagt samband mellan anställda i och varuexport till Kina, EU15, kandidatländer, nya EU-länder och USA. Däremot finns inget samband mellan anställda i och varuexport till Indien. Detta kan bero på för få observationer, eftersom få svenska företag både har direktinvesteringar i och export till Indien. Sammanfattningsvis har ökade direktinvesteringar i form av antal anställda i svenska dotterbolag utomlands lett till ökad export i ovan nämnda länder.

4.1 Svenska internationella företag svarar för handelsöverskottet

Sverige har totalt sett ett stort handelsöverskott gentemot USA. Det är företag med fler än 500 anställda i Sverige som svarar för det största handelsöverskottet. Svenska internationella företag har i samtliga storleksklasser ett handelsöverskott med utlandet, dvs. deras export är större än deras import. Utlandsägda företag har i regel något större import än export i alla storleksklasser utom i den med 0 anställda i Sverige. De nationella företagen, som inte har dotterbolag utomlands, har i storleksklassen 500 eller fler anställda i Sverige samt i de storleksklasser med 0 respektive 1-49 anställda större import än export.

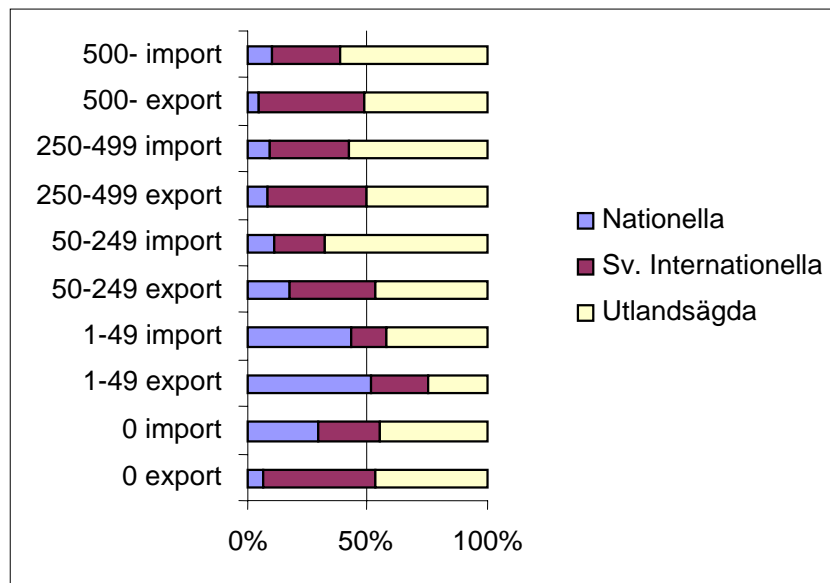
²⁰ Lipsey R. (2002).

I storleksklassen 1–49 anställda i Sverige har nationella företag störst andel av både export och import jämfört med svenska internationella och utlandsägda företag.

Mellan 2003 och 2004 ökade svenska internationella företag med 0 anställda värdet på sin export från 3,6 till 22,7 miljarder kronor. De ökade även importen, men inte lika kraftigt. De utlandsägda företagen i samma storleksklass ökade sin export från 8,2 till 22,5 miljarder kronor. Även dessa företag ökade importen. Dessutom ökade företag med fler än 500 anställda exporten denna period. I övriga storleksklasser var både export och import i stort sett oförändrad.

Det finns exempel på företag som har 0 anställda i Sverige och betydligt fler i Polen och Estland enligt ITPS statistik. Troligtvis är det sådana företag som ökar sin import och export. Det har inte funnits möjlighet att utreda dessa samband i denna rapport.

Figur 26 Procentuell fördelning av näringslivets export och import av varor efter storleksklass i antal anställda i Sverige 2004.



Anm. Procentuell fördelning av export och import gäller värdet på varuhandeln 2004.

Källa: ITPS, Individ- och företagsdatabasen.

4.2 Kina - dramatisk ökning av världshandeln

Av de länder som studeras i denna rapport har Kina kraftigt ökat både sin andel av importen och exporten av världshandeln med varor, importen från 3,4 år 2000 till 6,1 procent år 2005 och exporten från 3,9 till 7,3 procent. Indiens andel av importen var något högre än Sveriges år 2005, medan Indiens andel av exporten var lägre än Sveriges. Polens exportandel var lika stor som Indiens år 2005.

Tabell 29 Importens och exportens andel av världshandeln med varor 2000 och 2005, procent.

Land	Import 2000	Import 2005	Export 2000	Export 2005
Kina	3,4	6,1	3,9	7,3
Hongkong	3,2	2,8	3,2	2,8
Sverige	1,1	1,0	1,4	1,2
Indien	0,8	1,3	0,7	0,9
Polen	0,7	0,9	0,5	0,9
Tjeckien	0,5	0,7	0,5	0,8
Turkiet	0,8	1,1	0,4	0,7
Ungern	0,5	0,6	0,4	0,6
Slovakien	0	0,3	0,0	0,3
Rumänien	0	0,4	0,0	0,0

Anm. I tabellen ingår alla länder från nya EU, kandidatländer samt Kina och Indien som hade mätbara andelar av världshandeln med varor 2005. Sverige finns med som jämförelse med övriga länder.

Källa: WTO International Trade Statistics, bearbetad av ITPS.

Indien svarade för den största förändringen i de studerade ländernas andelar av världshandeln med import och export av tjänster (tabell 29).

Tabell 30 Importens och exportens andel av världshandeln med tjänster 2000 och 2005, procent.

Land	Import 2000	Import 2005	Export 2000	Export 2005
Kina	2,5	3,5	2,1	3,1
Hongkong	1,8	1,4	2,9	2,6
Indien	1,4	2,2	1,2	2,3
Sverige	1,6	1,5	1,4	1,8
Turkiet	0,5	0,5	1,3	1,1
Polen	0,5	0,6	0,7	0,7
Ungern	0	0,5	0,4	0,5
Tjeckien	0,4	0,0	0,5	0,4
Kroatien	0	0,0	0,0	0,4
Rumänien	0	0,0	0,0	0,0
Slovakien	0	0,0	0,0	0,0

Anm. I tabellen ingår alla länder från nya EU, kandidatländer samt Kina och Indien som hade mätbara andelar av världshandeln med tjänster 2005. Sverige finns med som jämförelse med övriga länder.

Källa: WTO International Trade Statistics, bearbetad av ITPS.

4.3 Sveriges handel ökar med Kina

Andelen av Sveriges totala varuimport har generellt ökat mer än andelen av den totala varuexporten till länderna i tabellen nedan. Importandelarna har ökat mest från Kina, Polen och Tjeckien, medan exportandelarna ökat mest till Polen, Kina och Estland.

Tabell 31 Andel av Sveriges totala varuimport från och varuexport till utvalda länder 1996 och 2005.

Land	Varuimport 1996	Varuimport 2005	Varuexport 1996	Varuexport 2005
Kina	1,6	3,6	1,6	1,9
Polen	0,9	2,4	1,3	1,7
Turkiet	0,2	0,7	0,8	0,9
Indien	0,3	0,4	0,6	0,7
Tjeckien	0,3	0,9	0,4	0,5
Estland	0,4	0,8	0,3	0,5
Rumänien	0,1	0,1	0,1	0,2
Bulgarien	0,0	0,1	0,1	0,1

Källa: SCB utrikeshandelsstatistik, bearbetad av ITPS.

4.4 Exporten störst till USA, EU15 och Norge

De internationella företagen dominerar exporten av varor. Svenska internationella företag svarade 2004 för 41 procent, utlandsägda företag för 47 procent och de nationella företagen för resterande andel på 12 procent.

Exporten från Sverige till andra länder domineras av de största företagen, vilket innebär att länderinriktningen totalt sett för varuexporten sammanfaller med stora företagens länderinriktning. Sedan lång tid tillbaka och även på 2000-talet exporteras mest varor till EU15 och USA. Även merparten av importen har samma länderinriktning.

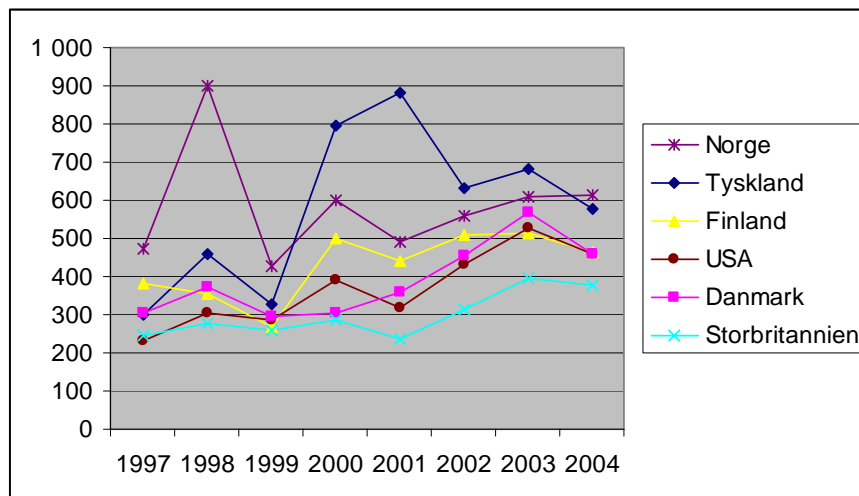
I detta avsnitt jämförs små, medelstora och stora företags sex största export- och importmarknader. Exportinriktningen är i stort sett densamma för alla storleksklasser av företag. Däremot kan noteras att endast de medelstora företagen ökar sin export till USA och EU15, medan små företag minskar till dessa länder och stora företag i stort sett har oförändrad export dit sedan 2003.

Den stora skillnaden mellan nämnda kategorier av företagen gäller länderinriktningen på importen. Små företag ökar sin import kraftigt från Polen, Kina och Estland, medan medelstora företag ökar importen från Tyskland, Italien och Norge. De stora företagen ökar sin import från Tyskland och minskar den från Storbritannien och USA.

4.4.1 Småföretagens export minskar i EU

Merparten av småföretagens export har minskat på deras största marknader i Europa och USA sedan 2003. Ett undantag är Norge dit exporten fortsatt att öka. Deras största exportmarknader är Norge, Tyskland och Finland.

Figur 27 Svenska små företags export av varor till de sex största länderna, löpande priser i miljoner kronor.



Anm. Med små företag avses företag som har färre än 50 anställda i Sverige.

Källa: ITPS, Individ- och företagsdatabasen.

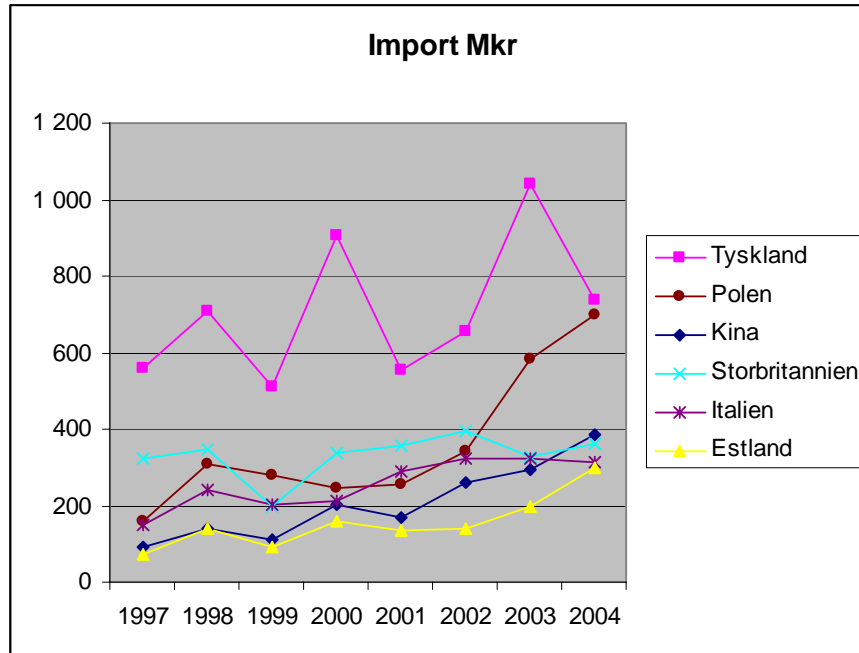
4.4.2 Importen ökar från Polen, Kina och Estland

Svenska småföretag importerar mest varor från Tyskland, Polen och Kina. Importen från Tyskland har minskat men var 2004 något större än importen från Polen. Bland de sex största importländerna har den kraftigaste importökningen skett från Polen, Kina och Estland.

Samma företag som svarar för den ökade importen från Polen, Kina och Estland svarar också för stor export till Norge, Tyskland, Finland och Danmark. Detta tyder på att de små företagen importerar varor från låglöneländer till Sverige och sedan exporterar från Sverige till höglöneländer såsom Europa och USA.

Små företag med mellan 0 och 49 anställda i Sverige hade ett handelsunderskott på 52 miljarder kronor 2004. Det är företag med 1–49 anställda som importerar mer varor än de exporterar. Företag som hade 0 anställda i Sverige hade ett handelsöverskott på nästan 20 miljarder kronor.

Figur 28 Svenska små företags import av varor från de sex största länderna, löpande priser i miljoner kronor.



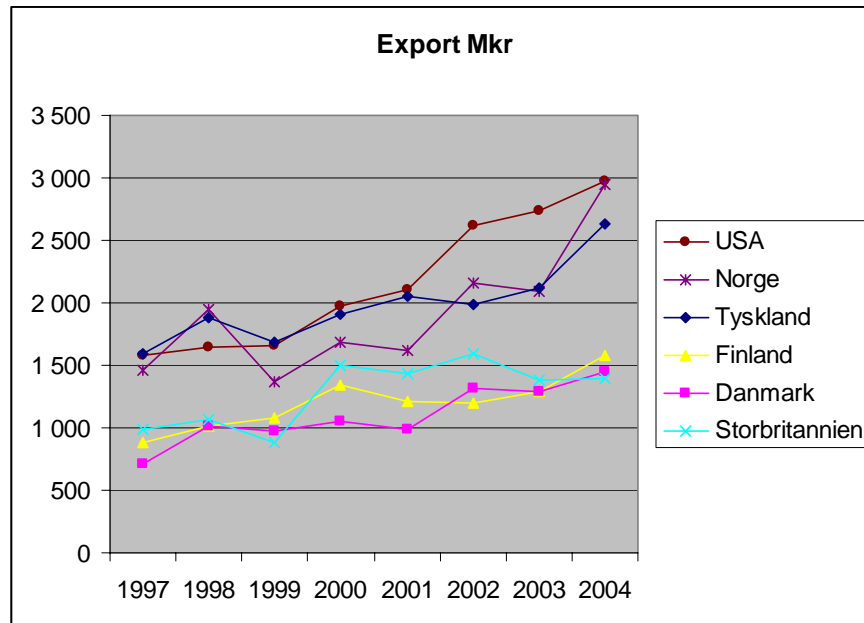
Anm. Med små företag avses företag som har färre än 50 anställda i Sverige.

Källa: ITPS, Individ- och företagsdatabasen (IFDB).

4.4.3 Medelstora företag exporterar mest till USA, Norge och Tyskland

Till skillnad från de små och stora företagen ökar de medelstora företagen sin export till fem av sina sex största marknader. USA, Norge och Tyskland är samtidigt de största och mest växande exportmarknaderna för medelstora företag.

Figur 29 Svenska medelstora företags export av varor till de fem största länderna, löpande priser i miljoner kronor.



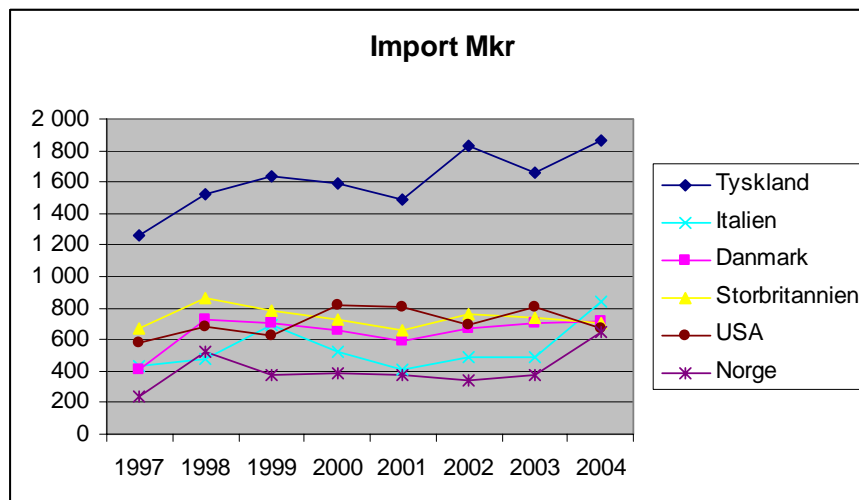
Anm. Med medelstora företag avses företag som har mellan 50-249 anställda i Sverige.

Källa: ITPS, Individ och företagsdatabasen (IFDB).

4.4.4 Medelstora företag ökar importen från Tyskland, Italien och Norge

De medelstora företagen ökar sin import av varor mest från Tyskland, Italien och Norge. Tyskland är i särklass det största importlandet. Även Italien och Danmark är stora importländer för medelstora företag. De medelstora företagen hade nästan 2 miljarder i underskott i sin utrikeshandel 2004, dvs. deras import var större än deras export.

Figur 30 Svenska medelstora företags import av varor från de sex största importländerna, löpande priser i miljoner kronor.



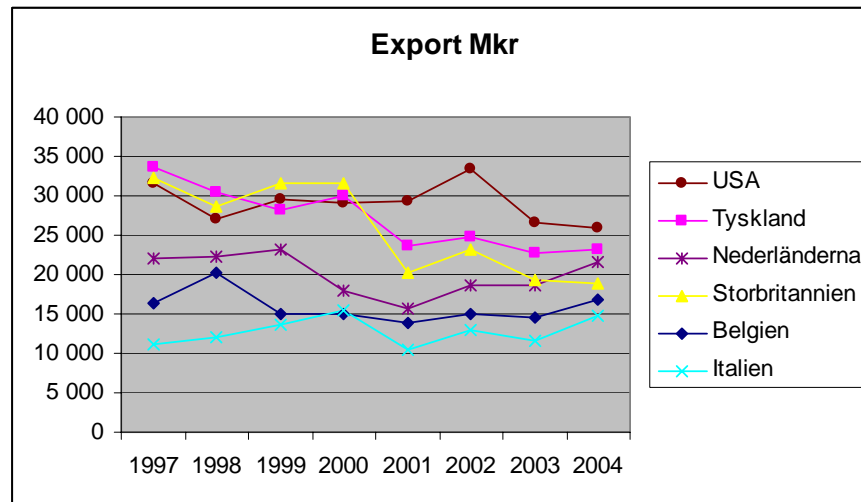
Anm. Med medelstora företag avses företag som har mellan 50-249 anställda i Sverige.

Källa: ITPS, Individ och företagsdatabasen (IFDB).

4.4.5 Stora företag ökar exporten till Nederländerna, Belgien och Italien

De stora företagen dominerar svensk export av varor och exporterar mest till USA och EU15. Dessa företag svarar också för Sveriges stora handelsöverskott med utlandet, framförallt med USA. I figur 31 framgår att deras export ökar till Nederländerna, Belgien och Italien. Men exporten liksom direktinvesteringarna verkar stagnera till flera av deras mest betydelsefulla marknader.

Figur 31 Svenska stora företags export av varor till de sex största länderna, löpande priser i miljoner kronor.



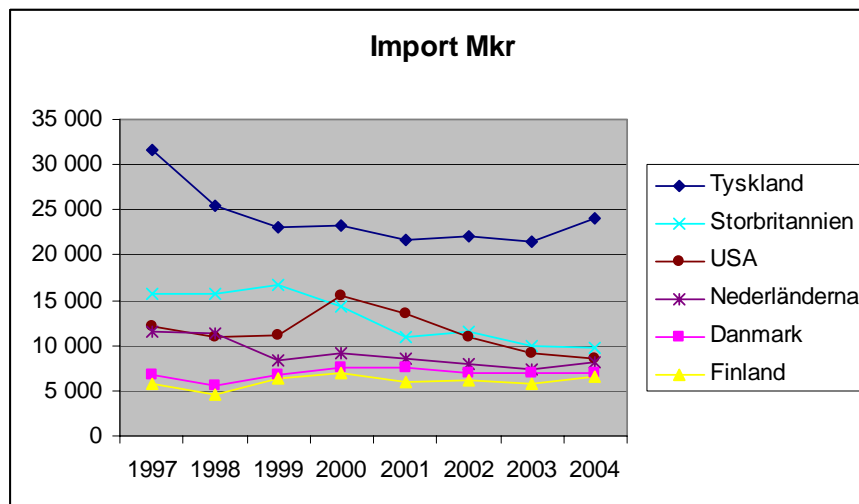
Anm. Med stora företag avses företag som har 250 eller fler anställda i Sverige.

Källa: ITPS, Individ och företagsdatabasen.

4.4.6 Stora företag ökar importen från Tyskland

Sedan 2003 har de stora företagen ökat importen av varor från Tyskland och har en minskad eller oförändrad import från de övriga sex största importländerna. Företag med fler än 500 anställda svarade för det största handelsöverskottet 2004, dvs. export minus import (232 miljarder kronor).

Figur 32 Svenska stora företags import av varor från de sex största länderna, löpande priser i miljoner kronor.



Anm. Med stora företag avses företag som har 250 eller fler anställda i Sverige.

Källa: ITPS, Individ och företagsdatabasen (IFDB).

4.5 Ökat överskott i tjänstehandeln

Sveriges handel med tjänster har ökat kontinuerligt sedan 1999²¹. Under 2000-talet har Sverige haft ett handelsöverskott, dvs. värdet på exporten av tjänster har varit högre än importen av tjänster. Även första halvåret 2006 hade Sverige ett handelsöverskott. Både export och import av tjänster avser till stor del övriga affärstjänster. Andra stora handelsposter gäller transporter och resor. Det är främst resor som haft ett handelsunderskott sedan 1999.

Om ett företag i ökad utsträckning importerar tjänster istället för att producera inom företaget i Sverige – s.k. outsourcing, kan det märkas i ökad tjänsteimport. Företag i USA och Storbritannien har exempelvis köpt allt fler IT-tjänster från Indien.²²

Indiens andel av världsexporten med tjänster var 2,3 procent och andelen av världsimporten 2,2 procent år 2005. Dessa andelar var något högre än Sveriges, 1,8 respektive 1,5 procent. Kinas andelar var samma år högre än Indiens, 3,5 av världsexporten respektive 3,1 av världsimporten av tjänster.²³

²¹ Riksbanken, betalningsbalansstatistik.

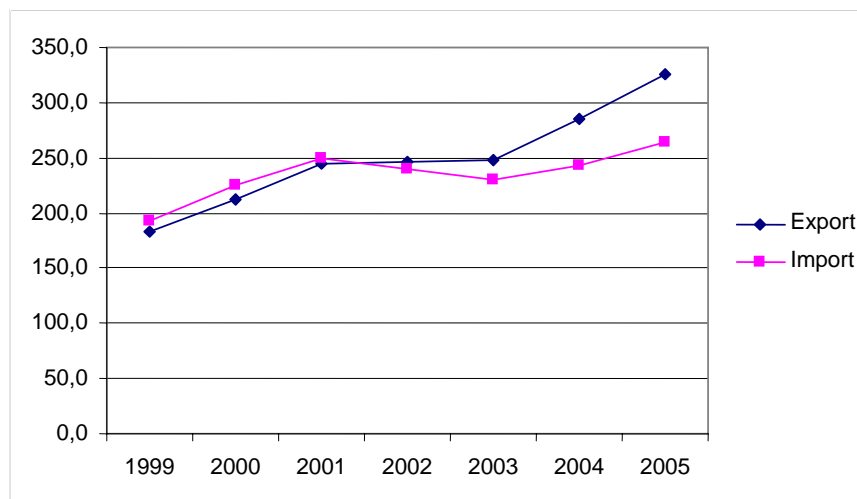
²² Indisk statistik visade en kraftig ökning, medan amerikansk statistik visade på motsatsen. GAO (2005).

²³ WTO (2006).

Enligt prognoser från konsultföretaget Forrester²⁴ beräknas även andra länder än USA och Storbritannien förlägga tjänsteproduktion utomlands. Däremot lär Storbritannien även fram till 2015 svara för merparten av s.k. flytt av tjänster i Europa. Forresters prognos för Sverige handlar om en ökning från 1 845 jobb 2005 till 20 240 jobb 2015. I kontrast till denna prognos visar ett flertal olika prognoser för EU att endast 2-3 procent av tjänstejobben berörs av flytt fram till 2015.²⁵ Detta innebär att flytten av jobb inte är större än den normala personalomsättningen i dessa branscher. Dessutom ökar antalet anställda i absoluta tal och överstiger de som försvinner. Enligt studien *Outsourcing of ICT and related services in the EU* handlar inte effekten så mycket om antalet jobb som försvinner utan mer om kvalitativa aspekter. Riskerna gäller främst personer som saknar efterfrågade kvalifikationer. Omstruktureringar i företagen med följande neddragningar av personal skapar också en osäkerhet för dem som får behålla jobben.

I Sverige har handeln med IT-tjänster liksom företagstjänster visat ett ökande överskott under 2000-talet.²⁶ Däremot saknas uppgifter om hur många jobb som påverkats av tjänstehandeln.

Figur 33 Sveriges totala export och import av tjänster 1999-2005, miljarder kronor.



Anm. Handelsöverskottet fortsatte att öka under första halvåret 2006.

Källa: Riksbanken, Betalningsbalansen, Andra kvartalet 2006.

²⁴ Forrester (2004), Two-speed Europe: Why 1 Million Jobs Will Move Offshore.

²⁵ TUC (2004).

²⁶ ITPS & 2006), Offshoring IT Services.

5 Möjligheter och utmaningar

Det finns både möjligheter och utmaningar för näringslivet i Sverige. De största möjligheterna för företagen i Sverige är att etablera bolag i eller exportera mera till länder med hög tillväxt. Det finns även stora fördelar att öka importen från låglöneländer. De största utmaningarna för företagen är att klara en fortsatt hård konkurrens både på hemmamarknaden och utomlands. Under det närmaste decenniet är det rimligt att räkna med att allt fler konkurrenter, företag såväl som individer, kommer att etablera eller expandera sin verksamhet i Sverige.

5.1 Handel är ett komplement till direktinvesteringar

Frågan om de ökade direktinvesteringarna utgör ett substitut eller komplement till handel har hittills inte kunnat besvaras entydigt på grund av brist på relevanta och internationellt jämförbara data.²⁷ Flertalet resultat indikerar emellertid att export utgör ett komplement till direktinvesteringar.

I denna rapport har konstaterats klara samband mellan svenska direktinvesteringar och ökad export till följande länder: Kina, EU15, kandidatländer, nya EU-länder och USA. Däremot har inget samband mellan svenska direktinvesteringar i och export till Indien kunna konstateras. Troligtvis beror det på att för få svenska företag både investerar i och exporterar till Indien.

Detta innebär att ett ökat antal anställda i svenska företags dotterbolag utomlands leder till ökad export och borde därmed inte tränga undan produktion eller sysselsättning i Sverige.

5.2 Marknadsmotiv även i låglöneländer

Motiv till direktinvesteringar är viktiga för att bedöma effekter. Marknadsmotiv är vanligast vid expansion i världen, medan kostnadsmotiv är vanligare vid neddragningar i Sverige i samband med omlokalisering av produktion till låglöneländer. I de nya EU-länder där svenska företag har flest anställda dominerar företag som vill öka sina marknadsandelar. Några exempel: I Polen har svenska företag flest anställda inom byggverksamhet, företagstjänster och elförsörjning och i Estland finns flest anställda i svenskkontrollerade banker. Även i Tjeckien dominerar byggverksamhet.

²⁷ Se även Lipsey Robert E (2002). Home and Host Country Effects of FDI. NBER Working Paper Series, National Bureau of Economic Research, Cambridge. Working Paper 9293.

Däremot har svenska företag flest anställda i tillverkningsindustri i Rumänien Bulgarien och Turkiet samt i Kina och Indien. I de senast nämnda länderna är troligen kostnadsmotiv vanligare orsak till investeringarna, även om marknadsmotiv också förekommer. I Kina och Indien verkar det främsta motivet till direktinvesteringar vara tillgång till en stor och växande marknad, även om vissa företag kan erhålla fördelar av lägre kostnader i dessa länder.

5.3 Företagsförvärv vanligare än nyetablering

De ökade direktinvesteringarna beror till stor del av förvärv av existerande företag. Vidare verkar åtminstone stora förvärv vara beroende av konjunkturläget. Det framgår av att värdet på företagsförvärv nådde en toppnivå år 2000 och var tillbaka ungefär på samma nivå år 2006.

Trenden att företag helst växer genom företagsförvärv av existerande företag verkar bestå. Denna trend har funnits länge inom EU15 och USA, men även i viss omfattning i låglöneländer. I det senare fallet har exempelvis utförsäljning av statliga företag och avregleringar bidragit. Nyetableringar har hittills varit vanligast i låglöneländer.

En analys av utlandsägda företags etableringsformer och finansiella prestationer visar att det inte finns några belegg för skillnader i lönsamhet, försäljningsökning eller produktivitet mellan nyetablering och förvärv fem år efter etableringen i Sverige.

5.4 Tjänsteföretagen växer mest internationellt

Direktinvesteringarna är störst och ökar mest i tjänstesektorn. Detta gäller i hela världen, samt för svenska företag i utlandet och utlandsägda företag i Sverige. Även svensk handel med tjänster har ökat. Däremot baseras tjänstehandeln på ett begränsat urval av företag, vilket gör det omöjligt att analysera samband mellan direktinvesteringar och tjänstehandel. För närvarande kan bara de tjänstebanscher som bedriver handel med varor jämföras med direktinvesteringar.

Tjänstesektorn har successivt avreglerats och öppnats för direktinvesteringar. Däremot finns fortfarande både handelshinder och andra regler kvar som försvårar fortsatt internationalisering av tjänstesektorn.

5.5 Närheten viktig för lokalisering

Kina och Indien prioriterades av 1 000 stora multinationella företag som attraktivaste investeringsländerna 2005. Intresset för Kina och Indien beror troligtvis mest på att de är världens största marknader med vardera över en

miljard invånare. Dessutom har dessa länder haft en hög tillväxt, i synnerhet i vissa regioner. Hög tillväxt leder till ökade löner och därmed ökad efterfrågan. Däremot har utländska direktinvesteringar hittills förekommit i betydligt större omfattning i Kina än i Indien. Även svenska företag har investerat betydligt mer i Kina än i Indien.

Företag i USA följt av Storbritannien har varit aktivast att utnyttja det lägre kostnadsläget för tjänster i låglöneländer, framförallt i Indien. Enligt The Economist Intelligence Unit (EIU)²⁸ ökar efterfrågan på billiga tjänster hos nordiska, tyska och franska företag. Men dessa företag föredrar länder i närheten av sitt eget land. Särskilt mer komplexa och kundnära tjänster ökar kraven på språkkunskaper och kulturell förståelse. Även geografisk närhet och små tidsskillnader ger de nya EU-länderna fördelar framför lägre kostnader i Indien och Kina.

EIU framhåller att Tjeckien, Polen, och Slovakien anses särskilt attraktiva för tjänsteproduktion åt företag i Västeuropa på grund av låga lönekostnader och välutbildad arbetskraft. De nya medlemsstaterna i EU betraktas också som stabila och har en väl fungerande infrastruktur. Detta innebär fördelar för produktion av mer avancerade tjänster. Även Rumänien och Bulgarien som blev medlemmar i EU 2007 samt medlemsstaterna i Baltikum har liknande fördelar och attraherar allt fler nya investeringar.

Svenska företag har enligt ITPS statistik ökat antalet anställda kraftigast i Tjeckien och Polen mellan 1996 och 2004, jämfört med alla länder där svenska koncerner har minst 10 000 anställda. Omlokalisering av verksamheter från Sverige till utlandet under 2005 skedde i första hand till Polen, i andra hand till Kina och Estland och i tredje hand till Litauen och Ungern.²⁹

5.6 Småföretagen växer mest i Polen, Estland och Storbritannien

En kartläggning av små företags direktinvesteringar visar att det är viktigt hur man definierar storleken på ett företag. När storleken definieras efter antalet anställda i Sverige, kan ett litet företag i Sverige visa sig vara stort i världen. Detta gäller svenska internationella och utlandsägda företag som har verksamhet i andra länder. Nationella företag som inte har dotterbolag utomlands, har samma storlek i Sverige och världen.

²⁸ Economist Intelligence Unit (2006).

²⁹ ITPS (2006 e).

Småföretagen har ett annorlunda importmönster än medelstora och stora företag. De små företagen ökar importen mest från Polen, Kina och Estland och samma företag exporterar främst från Sverige till Norge, Tyskland, Finland och Danmark. Medelstora och stora företag både importerar mest från och exporterar mest till samma länder, företrädesvis EU15 och USA.

5.7 Konkurrensen ökar även på hemmaplan

Nya konkurrenter investerar i Sverige, men hittills kommer merparten från höglöneländer. Däremot har prispressen även från sådana länder ökat, exempelvis genom direktinvesteringar i detaljhandel med livsmedel. Företag från låglöneländer ökar sina investeringar i Sverige och i andra höglöneländer. Även individer kommer till Sverige för att arbeta, men vanligen i mindre omfattning och tillfälligt.

Industrin har under lång tid varit utsatt för internationell konkurrens, medan tjänstesektorn varit mer skyddad från omvärlden. De största förändringarna framöver lär avse ökad internationell konkurrens inom tjänstesektorn. Detta kan få stora konsekvenser för nationella företag som inte har erfarenheter av internationella direktinvesteringar, utrikeshandel eller omvärldsbevakning.

5.8 Internationella företag är koncentrerade till storstäderna

De internationella företagen, såväl svenska internationella som utlandsägda företag har flest anställda i storstadslänen. Största omfattningen av omlokaliseringar av produktion från Sverige till utlandet sker också i storstadslänen, mätt i absoluta tal av antal varslade. Det borde således vara möjligt för varslade att finna nya jobb. Men vid en relativ jämförelse drabbades Södermanland, Västmanland och Värmland mest av varsel på grund av omlokalisering till utlandet. I dessa län berördes mellan 13 och 18 personer av 10 000 anställda av nämnda varsel 2005. Om det är orter med få alternativa sysselsättningsmöjligheter inom pendlingsavstånd, kan omlokaliseringar åtminstone på kort sikt skapa större problem för dem som berörs än i storstadsområdena.

5.9 Största möjligheten – växande efterfrågan i växande länder

Svenska företag ökar sina direktinvesteringar i länder med hög tillväxt, vilket borde ge positiva effekter på svensk ekonomi. Däremot sker sedan lång tid tillbaka merparten av både direktinvesteringar i och handel med höglöneländer med lägre tillväxt såsom EU15 och USA. Det är svårt att bedöma om svenska företag till fullo har utnyttjat potentialen till växande efterfrågan i nya EU-länder,

kandidatländer samt Kina och Indien. Troligtvis finns det stora möjligheter för företagen att få en ökad efterfrågan genom att investera i eller handla med snabbt växande länder. Flera sådana länder finns dessutom nära Sveriges gränser.

5.10 Utmaningen är att klara omställningen

Sammanfattningsvis verkar fördelarna av direktinvesteringar och handel överväga nackdelarna för Sverige. De ökade företagsförvärven i både i låglöne- och höglöneländer av företag från låglöneländer kan leda till protektionistiska åtgärder. Motsvarande åtgärder kan också uppstå på grund av ökad lågprisimport som upplevs hota produktionen i höglöneländer. Hittills har importen av billiga textilvaror från Kina väckt protester och krav på begränsningar i vissa länder.

Svenska företag ökar sina direktinvesteringar i länder med hög tillväxt, vilket också märks i ökad handel. Utflyttningen är av begränsad omfattning totalt sett, men kan drabba vissa individer och regioner hårt när alternativa sysselsättningsmöjligheter saknas.³⁰ Även omlokalisering inom Sverige kan få liknande effekter.

³⁰ ITPS, (2006), Utmaningen ligger i omställningen – inte flytt av jobb utomlands.

Referenser

- ATKearny (2005) *FDI Confidence Index, Global Business Policy Council 2005, Volume 8.*
- BEPA (2005) *EU Competitiveness and Industrial Location*, European Commission.
- Central Statistical Organisation (2005), Indien, <http://indiabudget.nic.in>
- China (2006) *China Statistical Yearbook 2006.*
- EIU (2006) *The New Face of Offshoring. Closer to Home?*, Economist Intelligence Unit.
- Eurostat (2006) *The Main Features of the EU Manufacturing Industry*, Statistics in Focus – Industry Trade and Services, 23/2006.
- Forrester (2004) *Two-Speed Europe: Why 1 Million Jobs Will Move Offshore*, Cambridge: Forrester Research Inc.
- Friberg Claes, Lovén Gustav *Entry Mode Strategy and the Effect of National Culture on Foreign Subsidiary, Masteruppsats 2005-06-08, Handelshögskolan Stockholm.*
- GAO (2005) *U.S. and India Data on Offshoring Show Significant Differences*, Government Accountability Office, International Trade Oktober 2005.
- Huang Y. (1998) *FDI in China: An Asian Perspective*, Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- ILO, WTO (2007) *Trade and Employment, Challenges for Policy Research*, Genève.
- Industrins Ekonomiska Råd (2006) *Globaliseringen och den svenska industrin, Effekter och framtidsutsikter*, www.industriavtalet.com
- ITPS statistik *Internationella företag*, www.itps.se
- ITPS (2006 a). *Utmaningen ligger i omställningen – inte flytt av jobb*, Tillväxtpolitisk utblick Nr 2, februari 2006.
- ITPS (2006 b). *Offshoring IT Services*, A2006:008
- ITPS (2006 c) *Att definiera och mäta flytt av produktion*, A2006:005
- ITPS (2006 d) *The Internationalization of Corporate R&D*, A2006:007

- ITPS (2006 e) *Mediebevakning av omstruktureringar i näringslivet, En metod att mäta flytt av produktion*, A2006:004.
- Kirkegaard J. (2004) *Offshore Outsourcing – Much Ado About What?*, Washington DC: Institute for International Economics.
- Lipsey Robert E. *Home and Host Country Effects of FDI*, National Bureau of Research, Working Paper 9293, Oktober 2002.
- OECD (2004) *Handbook on Economic Globalisation Indicators*, Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris.
- Estlands statistikbyrå *Foreign Affiliates Statistics (FATS)*
- Polens statistikbyrå *Foreign Affiliates Statistics (FATS)*
- Riksbanken, *Betalningsbalansstatistik*
- Storrie Donald (2006) *Restructuring and Employment in the EU: Concepts, measurement and evidence*, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Luxemburg.
- Thomson Financial Corporation *Merger and Acquisitions*.
- Tjeckiens statistikbyrå *Foreign Affiliates Statistics (FATS)*, PHARE-programmet.
- Tseng W. och Zebregs H. (2002) *Foreign Direct Investment in China: some lessons for other countries*, IMF Policy Discussion Paper.
- UBS *Prices and Earnings*, www.ubs.com
- UNCTAD (2006) *World Investment Report 2006, FDI from Developing and Transition Economies: Implications and Development*, United Nations Conference on Trade and Development, www.unctad.org
- Världsbanken (2006) *Indicators*, www.worldbank.org
- Världsbanken (1996) *Managing Capital Flows In East Asia, Washington DC: World Bank*.
- WTO *World Trade Developments in 2005*, World Trade Organisation, www.wto.org
- www.itu.int